

*YK:n
julistus
alkuperäis-
kansojen
oikeuksista
ja ILO:n yleissopimus
nro 169*

SUOMEN
YK-LIITTO

FINLANDS FN-FÖRBUND • UNA FINLAND

Julkaisija:
SUOMEN YK-LIITTO
TÖÖLÖNTORINKATU 2B, 4. KRS
00260 HELSINKI
WWW.YKLIITTO.FI

Johdanto ja historia: Pekka Aikio
Taitto: Again design
Paino: Sälekarin kirjapaino Oy, Somero, 2012
ISBN 978-952-5966-08-04 (paino)
978-952-5966-09-1 (pdf)

Johdanto

Valtioneuvoston selonteko Suomen ihmisoikeuspolitiikasta vuodelta 2009 toteaa heti aluksi, että Suomen ihmisoikeuspolitiikan lähtökohtana ovat ihmisoikeuksien yleismaailmallisuus, jakamattomuus ja keskinäinen riippuvuus. Ihmisoikeuspolitiikan keskeisiä osia ovat myös kollektiivisten oikeuksien edistäminen sekä syrjinnän vastainen toiminta. Viimeksi mainitut tavoitteet ovat erittäin osuvia tarkasteltaessa saamelaiden ihmisoikeuskysymyksiä.

Ihmisoikeudet nähdään yleensä ihmisarvoiseen elämään kuuluvina oikeuksina, joihin kaikilla ihmisillä yksilöinä ja kaikissa maissa on oikeus. Ihmisoikeudet on kirjattu kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, joita niihin liittyneet valtiot ovat velvollisia kunnioittamaan, suojelemaan ja toimeenpanemaan. Ihmisoikeudet ovat jakamattomia, ja ne kuuluvat kaikille. Ihmisoikeudet ovat sekä yksilöllisiä että kollektiivisia oikeuksia.

Länsimaissa on perinteisesti korostettu ihmisoikeuksien yksilökeskeisyyttä. Aasialaisessa ja afrikkalaisessa ajattelussa tuodaan esiin myös yhteisöjen oikeuksia ja velvoitteita. Kaikkein köyhimmissä maissa perhe- ja kyläyhteisöillä on suuri merkitys yksilöiden selviytymiseen ja hyvinvointiin. Yksilökeskeisten oikeuksien rinnalla on näkökulman laajentuessa alettu puhua entistä enemmän myös yhteisöl-

lisistä eli kollektiivisista ihmisoikeuksista. Kollektiiviset oikeudet tulevat näkyvästi esille alkuperäiskansojen oikeuksista puhuttaessa. Alkuperäiskansojen toimeentulo perustuu heidän elinalueidensa yhteisölliseen hallintaan ja hyödyntämiseen. Siksi on tärkeää tunnustaa alkuperäiskansayhteisöjen oikeudet luonnonvaroihin, joilla on tärkeä merkitys heidän olemassaololleen ja elintavalleen. Heillä on oltava myös oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin. Suomen perustuslaissa on todettu saamelaiden olevan maan ainoa alkuperäiskansaryhmä, ja sen oikeudesta omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa. Saamelaiset ovat myös EU:n ainoa alkupe-
räiskansa.

ILO 169 ja muut kansainväliset sopimukset

Suomi on ratifoinut useita alkuperäiskansojen oikeuksia tukevia kansainvälisiä sopimuksia, kuten kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (KP-sopimus), taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (TSS-sopimus), biodiversiteettisopimuksen, kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen (vähemmistöpuiteyleissopimus), lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (lapsen oikeuksien sopimus), Euroopan neuvoston alueellisia ja vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan, kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelemisesta ja edistämisestä tehdyn Unescon yleissopimuksen (kulttuuri-ilmaisujen suojelusopimus) ja eurooppalai-

sen maisemayleissopimuksen (maisemayleissopimus).

Toisaalta yhä ratifioimatta on Kansainvälisen työjärjestön ILO:n yleissopimus nro 169 vuodelta 1989. Tätä kirjoitettaessa 22 valtiota on ratifioinut sopimuksen. Pohjoismaista vain Norja (1990) ja Tanska (1996) ovat ratifioineet tämän sopimuksen, jolla on merkittävä rooli alkuperäis- ja heimokansojen oikeuksien edistämisessä. Sopimuksen mukaan alkuperäis- ja heimokansojen tulee voida nauttia täysimääräisesti ihmisoikeuksista ja perusvapauksista ilman rajoituksia ja syrjintää. Vapauksia ja oikeuksia ei saa loukata. Sopimus edellyttää erityistoimia, joihin valtioiden tulee tarvittaessa ryhtyä kansojen jäsenten, instituutioiden, omaisuuden, työvoiman, kulttuurin ja ympäristön suojelemiseksi. Sopimuksen yhteydessä ei voida puhua erityisoikeuksista. Sen sijaan

voidaan puhua positiivisista erityistoimista, joiden avulla varmistetaan yleismaailmallisten ihmisoikeuksien toteutuminen myös alkuperäiskansojen jäsenille. Kyse on siis pyrkimisestä tosiasiallisen yhdenvertaisuuden saavuttamiseen muodollisen yhdenvertaisuuden sijaan.

ILO:n aiempi sopimus 107/57 oli laadittu turvaamaan alkuperäiskansoja niiden väistämättä tapahtumassa olevassa – niin kuin silloin uskottiin – kulttuurisessa sulautumisprosessissa. Suomen hallitus toteasi tuolloin, että sopimusta ei ratifioida, koska maassamme ei aivan vähäisiä saamelaisheimoja lukuun ottamatta ollut yleissopimuksen tarkoittamaa alkuperäisväestöä. Alkuperäiskansat eivät kuitenkaan sulautuneet helposti, vaan osoittivat erinomaista kulttuurista sitkeyttä. ILO:n piirissä päädyttiin toisenlaisiin näkemyksiin, ja sopimusta uudistettiin. Uuden

sopimuksen 169/89 laatimisella pyrittiin ensisijaisesti siihen, että sen hyväksyneille valtioille lankeaa velvollisuus uudistaa kansallista lainsäädäntöään niin, että siitä poistetaan sulauttamistavoite ja sen mukaiset säännökset. Sopimus nojaa kansan kulttuuriseen läsnäoloon, ja se korostaa kansojen – ei yksilöiden – itsemääräämisoikeuden suurta merkitystä.

Sopimuksen tärkeitä kulmakiviä ovat konsultaatiot ja osallistuminen. Sopimus korostaa kansojen oikeutta osallistua heitä itseään koskevaan politiikkaan ja kehittämistoimiin jo ennakkoon, vapaasti ja tietoisesti. Konsultaation ja osallistumisen periaatteet eivät kosketa ainoastaan erityisiä kehittämishankkeita, vaan myös hallinnon laajempia kysymyksiä ja ylipäätään osallistumista kaikkeen julkiseen elämään.

Suomi tunnustaa alkuperäiskansojen oikeuksien olemassaolon ja tärkeyden sekä lupaa toteuttaa niitä lainsäädännössä, mutta käytännön toimet ovat jääneet kesken huolimatta siitä, että tavoite on kirjattu useisiin hallitusohjelmiin kuluneina vuosina. Meillä kiistellään eniten siitä, keitä sopimus koskee eli ketkä kuuluvat alkuperäis- ja heimokansoihin. Lisäksi keskustellaan niistä sopimuksen edellyttämistä erityistoimista, joihin valtion tulee ryhtyä kansojen jäsenten, instituutioiden, omaisuuden, elinkeinon, työvoiman, kulttuurin ja ympäristön suojelemiseksi.

YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistus

YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista suojelee ja edistää alkuperäiskansojen ja niihin kuuluvien yksilöiden oikeutta nauttia täysimääräisesti ihmisoikeuksista

ja perusvapauksista. Julistuksella tunnustetaan alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeus. Tämän perusteella ne voivat vapaasti määrätä poliittisen asemansa ja kehittää taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä olojaan. Julistus korostaa alkuperäiskansojen oikeutta kulttuurinsa, perinteidensä, historiansa sekä pyrkimyksensä arvostukseen ja moninaisuuteen.

Suomi on allekirjoittanut julistuksen ja sitoutunut julistuksen toimeenpanoon. Julistus on ennen kaikkea Suomea moraalisesti velvoittava. Julistus edellyttää, että valtiot ja alkuperäiskansat omien instituutioidensa kautta tekevät yhteistyötä ja neuvottelevat vilpittömin mielin saadakseen alkuperäiskansojen ennakkosuostumuksen sellaisissa hallinnollisissa ja lainsäädännöllisissä asioissa, jotka vaikuttavat alkuperäiskansoihin. Julistus tunnustaa alkuperäiskansojen itsemää-

räämisöikeuden ja öikeuden tavoitella sel-
laista taloudellista ja sosiaalista kehitystä,
joka vastaa alkuperäiskansojen omia nä-
kemyksiä.

Alkuperäiskansojen öikeuksien julistus
ei ole valtioita öikeudellisesti sitova, eikä
sillä luoda uusia öikeuksia. Julistus on
kuitenkin moraalisesti velvoittava. Se ko-
koaa yhteen jo ennestään muissa kan-
sainvälisissä asiakirjoissa olevia öikeuk-
sia ja periaatteita. Julistus heijastaa al-
kuperäiskansoja koskevan kansainvälis-
öikeudellisen normiston kehitystä sekä
valtioiden sitoumusta edistää, kunnioittaa
ja toteuttaa alkuperäiskansojen öikeuksia.
Julistus on hallitusten, alkuperäiskanso-
jen ja muiden toimijoiden, kuten YK:n eri-
tysjärjestöjen, yhteistyön väline.

Julistusta valmisteltiin 22 vuotta. YK:n ih-
misöikeustoimikunnan (nykyään ihmisöi-

keusneuvosto) alkuperäiskansatyöryhmä
aloitti julistusluonnoksen laatimisen
vuonna 1985 ja sai luonnoksen valmiiksi
vuonna 1993. Varsinaiset neuvottelut ju-
listuksen sisällöstä käytiin vuosina 1995–
2006. Vaikeimmiksi kysymyksiksi muo-
dostuivat alkuperäiskansojen kollektiivi-
set öikeudet, itsemääräämisöikeus sekä
maaoikeudet ja öikeudet luonnonvaroi-
hin. YK:n yleiskokouksessa syyskuussa
2007 julistus hyväksyttiin 143 jäsenvaltion
tuella. Hyväksymistä vastustivat Australia,
Kanada, Uusi-Seelanti sekä Yhdysvallat, ja
yksitoista maata äänesti tyhjää.

Saamelaisten öikeudet nyt?

Suomi ei ole kyennyt riittävällä tavalla tur-
vaamaan saamelaisille kuuluvia alkupe-
räiskansaoikeuksia, kuten maa- ja luon-
nonvaraoikeuksia. Melkein vuosittain kan-
sainvälisiä sopimuksia ja suosituksia ja

niiden toimeenpanoa valvovat järjestelmät, lähinnä YK:ssa, joutuvat antamaan Suomelle huomautuksen siitä, että Suomi yhä uudestaan jättää saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien toteuttamista koskevat toimet tekemättä. Erityisesti on kiinnitetty huomiota ILO:n yleissopimuksen nro 169 ratifioimattomuuteen.

Sopimuksen ratifiointi on jatkuvasti siirtynyt myöhemmäksi, koska Suomi ei ole saanut toteutettua saamelaisväestön maa- ja vesioikeuksia koskevan lainsäädännön uudistamista. Saamelaisten erityinen oikeus maahan ja maankäyttöön on säilynyt ja siirtynyt historiassa vahvasti yhteydessä poron ja poronhoidon kanssa. Saamelaisten perinteinen paimentolainen poronhoito on hyvin omaleimainen ja luontoon sopeutunut tapa elää, ja se on vuosisatojen ajan kuljettanut mukanaan saamelaisten perinteistä tietoa, luonto-

osaamista ja myös heidän oikeuttaan maahan. Se on myös kuljettanut ihmisen tietotaitoa sopeutua ja tulla toimeen pohjoisen luonnon ääri rajoilla. Muut maankäyttötavat kalastusta ja metsästystä myöten ovat jo siirtyneet valta-yhteiskunnan haltuun. Nyky-Suomessa edellytykset saamelaisten perinteiselle elämäntavalle on kuitenkin pitkälti syrjäytetty eikä kansallinen lainsäädäntö kykene turvaamaan saamelaisten perinteistä elämäntapaa. 2000-luvulla YK:n ihmisoikeuskomitea on kahdesti puuttunut Suomen sisäisiin asioihin tarkoituksena turvata saamelaisten perinteisen poronhoidon olemassaolo. Vuonna 2005 neuvosto vaikutti hakkuiden pysäyttämiseen poroille tärkeissä laidunmetsissä Nellimissä ja 2011 komitean yhteydenotto Suomen hallitukseen pysäytti porojen pakkoteurastukset, jotka oli suomalaisen lainsäädännön perusteella mää-

rätty kohdistettavaksi samoihin poroihin, joiden laitumia YK suojeli aikaisemmin.

Viimeksi keväällä 2012 YK:n ihmisoikeusneuvoston yleismaailmallisen määrääkaistarkastelun (ns. UPR-menettely) yhteydessä Suomelle annettiin seuraavat suositukset, jotka Suomi myös hyväksyi (suluissa ehdotuksen tehnyt valtio): [...] että Suomi ratifioi pikaisesti ILO:n yleissopimuksen nro 169 (Nicaragua) / saattaa mahdollisimman pian päätökseen toimet ratifioidakseen ILO:n yleissopimuksen nro 169 itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoista ja toteuttaa tätä varten tarvittavat kansallisen lainsäädännön muutokset (Meksiko) / ratifioi ILO:n yleissopimuksen nro 169 itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoista meneillään olevalla hallituskaudella (Norja). Sitä edellisen määrääkaistarkastelun suosituksissa keväällä 2008 todettiin lievemmin, että

Suomen olisi harkittava itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoista tehdyn ILO:n yleissopimuksen nro 169 ratifioimista (Bolivia). Myös Suomen saamelaiskäräjien agendalla ILO:n yleissopimuksen 169 ratifiointi on korkealla sijalla. Saamelaiskäräjien vuosien 2012–2015 toimintaohjelman kaksi päätavoitetta ovat ensimmäisenä ILO 169-yleissopimuksen ratifiointi ja toisena pohjoismaisen saamelaisopimuksen ratifiointi.

Pekka Aikio

Kirjoittaja on kunniatohtori, saamelaiskäräjien ensimmäinen puheenjohtaja (1996–2008) ja pitkäaikainen saamelaispoliitikko myös saamelaiskäräjiä edeltäneessä saamelaisvaltuuskunnassa. Hänen näkemyksestään Suomen saamelaisten tilanteesta, porosta ja poronhoidosta voi lukea lisää osoitteessa www.globalplatform.fi.

Yhdistyneiden kansakuntien julistus alku- peräiskansojen oikeuksista

I epävirallinen suomennos

Yleiskokous, joka

toimii Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan päämäärien ja periaatteiden mukaisesti sekä nojautuu siihen, että valtiot täyttävät vilpittömässä mielessä niille peruskirjan mukaan kuuluvat velvoitteensa, vakuuttaa, että alkuperäiskansat ovat yhdenvertaisia kaikkien muiden kansojen kanssa, samalla kun se

tunnustaa kaikkien kansojen oikeuden olla erilaisia, pitää itseään erilaisina ja tulla kunnioitetuiksi sellaisinaan,

vakuuttaa myös, että kaikki kansat vaikuttavat osaltaan ihmiskunnan yhteisen perinnön muodostavien sivilisaatioiden ja kulttuurien moninaisuuteen ja rikkauteen, vakuuttaa lisäksi, että kaikki opit, toimintaperiaatteet ja käytännöt, jotka perustuvat ajatukseen joidenkin kansojen tai yksilöiden paremmuudesta näiden kansallisen alkuperän tai rodullisten, uskonnollisten,

etnisten tai kulttuuristen erojen perusteella tai puoltavat tätä ajatusta, ovat rassistisia, tieteellisesti vääriä, oikeudellisesti pätemättömiä, moraalisesti tuomittavia ja sosiaalisesti epäoikeudenmukaisia,

vahvistaa, että alkuperäiskansojen olisi voitava käyttää oikeuksiaan vapaina kaikesta syrjinnästä,

on huolestunut siitä, että alkuperäiskansat ovat kärsineet historiallisista vääryyksistä muun muassa siksi, että niiden alueille on muodostettu siirtoasutusta ja niiden maita, alueita ja luonnonvaroja on riistetty ja niitä on siten estetty käyttämästä erityisesti oikeuttaan kehittyä omien tarpeidensa ja etujensa mukaisesti,

tunnustaa kiireellisen tarpeen kunnioittaa ja edistää alkuperäiskansoille luonnostaan kuuluvia oikeuksia, jotka perustuvat niiden poliittisiin, taloudellisiin ja sosiaalisiin rakenteisiin sekä kulttuureihin, hen-

gellisiin perinteisiin, historioihin ja filosofioihin, ja erityisesti alkuperäiskansojen oikeuksia maihinsa, alueisiinsa ja luonnonvaroihinsa,

tunnustaa lisäksi kiireellisen tarpeen kunnioittaa ja edistää alkuperäiskansojen oikeuksia, jotka on vahvistettu valtioiden kanssa tehdyillä sopimuksilla ja muilla rakentavilla järjestelyillä,

suhtautuu myönteisesti siihen, että alkuperäiskansat järjestäytyvät parantaakseen poliittisia, taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä olojaan sekä lopettaakseen kaikenlaisen syrjinnän ja sarron siellä, missä niitä esiintyy,

on vakuuttunut siitä, että ohjaamalla itseensä sekä maihinsa, alueisiinsa ja luonnonvaroihinsa vaikuttavaa kehitystä alkuperäiskansat voivat ylläpitää ja vahvistaa instituutioitaan, kulttuurejaan ja perinteitään sekä edistää kehittymistään omien

pyrkimystensä ja tarpeidensa mukaisesti, tunnustaa, että alkuperäiskansojen tiedon, kulttuurien ja perinteisten käytäntöjen kunnioittaminen edistää osaltaan ympäristön kestäväää ja tasapuolista kehitystä ja asianmukaista hoitoa,

korostaa alkuperäiskansojen maiden ja alueiden demilitarisoinnin osuutta rauhaan, taloudelliseen ja sosiaaliseen edistykseen ja kehitykseen sekä yhteisymmärrykseen ja ystävällisiin suhteisiin maailman kansakuntien ja kansojen välillä,

tunnustaa erityisesti alkuperäiskansoihin kuuluvien perheiden ja yhteisöjen oikeuden säilyttää lapsen oikeuksien mukainen jaettu vastuu lastensa kasvatuksesta, koulutuksesta ja hyvinvoinnista,

katsoo, että valtioiden ja alkuperäiskansojen välisissä sopimuksissa ja muissa rakentavissa järjestelyissä vahvistettuihin oikeuksiin liittyy joissakin tilanteissa kan-

sainvälistä merkitystä, etua, vastuuta ja luonnetta,

katsoo myös, että sopimukset ja muut rakentavat järjestelyt sekä niiden ilmentämä suhde muodostavat perustan alkuperäiskansojen ja valtioiden välisen kumppanuuden vahvistamiselle,

on tietoinen siitä, että Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirja, taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus ja kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus sekä Wienin julistus ja toimintaohjelma vahvistavat kaikkien kansojen itsemääräämisoikeuden perustavan merkityksen; tämän oikeuden perusteella kansat määräävät vapaasti poliittisen asemansa ja ylläpitävät vapaasti taloudellista, sosiaalista ja sivistyksellistä kehitystään,

pitää mielessä, että mikään tässä julistuk-

nessä ei saa evätä miltään kansalta sen itsemääräämisoikeutta, jota se käyttää kansainvälisen oikeuden mukaisesti,

on vakuuttunut siitä, että alkuperäiskansojen oikeuksien tunnustaminen tällä julistuksella edistää valtioiden ja alkuperäiskansojen välisiä sopusointuisia yhteistyösuhteita, jotka perustuvat oikeudenmukaisuuden, kansanvallan, ihmisoikeuksien kunnioittamisen, syrjimättömyyden ja vilpittömän mielen periaatteisiin,

kannustaa valtioita noudattamaan kaikkia, erityisesti ihmisoikeuksiin liittyviä velvoitteita, joita kansainvälisten asiakirjojen mukaan sovelletaan alkuperäiskansoihin, sekä panemaan ne tehokkaasti täytäntöön neuvotellen ja toimien yhteistyössä kyseisten kansojen kanssa,

korostaa, että Yhdistyneillä Kansakunnilla on tärkeä ja jatkuva tehtävä edistettäessä ja suojeltaessa alkuperäiskansojen oikeuksia,

uskoo, että tämä julistus on uusi tärkeä edistysaskel pyrittäessä alkuperäiskansojen oikeuksien ja vapauksien tunnustamiseen, edistämiseen ja suojelemiseen sekä kehitettäessä Yhdistyneiden Kansakuntien järjestelmän asiaankuuluvaa toimintaa tällä alalla,

tunnustaa ja vahvistaa, että alkuperäiskansaan kuuluvilla yksilöillä on oikeus kaikkiin kansainvälisessä oikeudessa tunnustettuihin ihmisoikeuksiin ilman syrjintää ja että alkuperäiskansoilla on kollektiivisia oikeuksia, jotka ovat välttämättömiä niiden olemassaololle, hyvinvoinnille ja kokonaiskehitykselle kansoina,

tunnustaa, että alkuperäiskansojen asema vaihtelee alueittain ja maittain ja että kansallisten ja alueellisten erityispiirteiden sekä erilaisten historiallisten ja kulttuuristen taustojen merkitys olisi otettava huomioon, ja

julistaa juhlallisesti seuraavan Yhdistynei-

den Kansakuntien julistuksen alkuperäiskansojen oikeuksista tavoitetasoksi, jolle on pyrittävä kumppanuuden ja keskinäisen kunnioituksen hengessä:

1 artikla

Alkuperäiskansoilla on oikeus yhteisöinä tai yksilöinä nauttia täysimääräisesti kaikkia Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjassa, ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa ja ihmisoikeuksia koskevassa kansainvälisessä oikeudessa tunnustettuja ihmisoikeuksia ja perusvapauksia.

2 artikla

Alkuperäiskansat ja niihin kuuluvat yksilöt ovat vapaita ja yhdenvertaisia kaikkien muiden kansojen ja yksilöiden kanssa, ja niillä on oikeuksiaan käyttäessään oikeus olla vapaita kaikenlaisesta, erityisesti alkuperäiskansan taustaan tai identiteettiin perustuvasta, syrjinnästä.

3 artikla

Alkuperäiskansoilla on itsemääräämisoikeus. Tämän oikeuden perusteella ne

määräävät vapaasti poliittisen asemansa ja kehittävät vapaasti taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä olojaan.

4 artikla

Itsemääräämisoikeuttaan käyttäessään alkuperäiskansoilla on oikeus autonomiaan ja itsehallintoon asioissa, jotka liittyvät niiden sisäisiin ja paikallisiin asioihin sekä niiden itsehallintotehtävien rahoituskeinoihin.

5 artikla

Alkuperäiskansoilla on oikeus ylläpitää ja vahvistaa erillisiä poliittisia, oikeudellisia, taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä instituutioitaan, säilyttäen samalla oikeutensa osallistua halutessaan täysimääräisesti valtion poliittiseen ja sosiaaliseen elämään sekä talous- ja sivistyselämään.

6 artikla

Jokaisella alkuperäiskansaan kuuluvalla

yksilöllä on oikeus kansalaisuuteen.

7 artikla

1. Alkuperäiskansaan kuuluvilla yksilöillä on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen ruumiilliseen ja henkiseen koskemattomuuteen, vapauteen ja turvallisuuteen.

2. Alkuperäiskansoilla on kollektiivinen oikeus elää vapaasti, rauhassa ja turvallisesti erillisinä kansoina, eikä niihin saa kohdistaa joukkotuhontaa tai muuta väkivaltaa, mukaan lukien lasten siirtäminen pakolla ryhmästä toiseen.

8 artikla

1. Alkuperäiskansoilla ja niihin kuuluvilla yksilöillä on oikeus siihen, ettei niitä pakosulauteta eikä niiden kulttuuria tuhota.

2. Valtiot tarjoavat tehokkaat järjestelmät, joilla estetään ja hyvitetään:

(a) toiminta, jonka tarkoituksena tai vaikutuksena on se, että alkuperäiskansoilta

riistetään niiden koskemattomuus erillisinä kansoina tai niiden kulttuuriset arvot tai etninen identiteetti;

(b) toiminta, jonka tarkoituksena tai vaikutuksena on alkuperäiskansojen tai niihin kuuluvien yksilöiden maiden, alueiden tai luonnonvarojen riistäminen;

(c) kaikenlaiset väestön pakkosiirrot, joiden tarkoituksena tai vaikutuksena on jonkin alkuperäiskansojen ja niihin kuuluvien yksilöiden oikeuden loukkaaminen tai heikentäminen;

(d) kaikenlainen pakkosulauttaminen tai -liittäminen;

(e) kaikenlainen propaganda, jonka tarkoituksena on edistää alkuperäiskansoihin ja niihin kuuluviin yksilöihin kohdistuvaa rotusyrjintää tai etnistä syrjintää tai kehoittaa siihen.

9 artikla

Alkuperäiskansoilla ja niihin kuuluvilla yksilöillä on oikeus kuulua alkuperäisyhteisöön tai -kansakuntaan kyseisen yhteisön tai kansakunnan perinteiden ja tapojen mukaisesti. Tämän oikeuden käyttämisestä ei saa seurata minkäänlaista syrjintää.

10 artikla

Alkuperäiskansoja ei saa siirtää pakolla mailtaan tai alueiltaan. Alkuperäiskansoja ei saa asuttaa uudelleen ilman niiden vapaata ja tietoon perustuvaa ennakkosuostumusta eikä ennen kuin on sovittu asianmukaisesta ja oikeudenmukaisesta korvauksesta ja mahdollisuuksien mukaan paluumahdollisuudesta.

11 artikla

1. Alkuperäiskansoilla on oikeus harjoittaa ja elvyttää kulttuurisia perinteitään ja tapojaan. Tähän sisältyy oikeus ylläpitää,

suojella ja kehittää niiden kulttuurien aiempia, nykyisiä ja tulevia ilmenemismuotoja, kuten arkeologisia ja historiallisia kohteita, esineitä, malleja ja seremonioita, tekniikkaa sekä kuvataiteita ja esittäviä taiteita ja kirjallisuutta.

2. Valtiot hyvittävät tehokkaiden, yhdessä alkuperäiskansojen kanssa kehitettyjen järjestelmien avulla alkuperäiskansojen kulttuurisen, henkisen, uskonnollisen ja hengellisen omaisuuden, joka on otettu näiltä kansoilta ilman niiden vapaata ja tietoon perustuvaa ennakkosuostumusta tai loukatun niiden lakeja, perinteitä ja tapoja, ja tämä hyvitysmenettely voi sisältää palauttamisen.

12 artikla

1. Alkuperäiskansoilla on oikeus ilmaista, harjoittaa, kehittää ja opettaa hengellisiä ja uskonnollisia perinteitään, tapojaan ja seremonioitaan, oikeus ylläpitää, suojella

ja käyttää rauhassa uskonnollisia ja kulttuurikohteitaan, oikeus käyttää seremoniaesineitään ja määrätä niiden käytöstä sekä oikeus vainajiensa ruumiiden tai niiden jäännösten kotiuttamiseen.

2. Valtiot pyrkivät mahdollistamaan hallussaan olevien seremoniaesineiden ja vainajien ruumiiden tai niiden jäännösten saavutettavuuden ja/tai palauttamisen alkuperäiskansoille yhdessä kyseisten alkuperäiskansojen kanssa kehitettyjen oikeudenmukaisten, avoimien ja tehokkaiden järjestelmien avulla.

13 artikla

1. Alkuperäiskansoilla on oikeus elvyttää, käyttää, kehittää ja siirtää tuleville sukupolville historiaansa, kieliään, suullisia perinteitään, filosofiaansa, kirjoitusjärjestelmiään ja kirjallisuuttaan sekä oikeus nimetä ja säilyttää omat yhteisön-, paikan- ja henkilönnimensä.

2. Valtiot toteuttavat tehokkaat toimet varmistaakseen, että tätä oikeutta suojellaan ja että alkuperäiskansat voivat ymmärtää poliittisia, oikeudellisia ja hallinnollisia menettelyjä sekä tulla itse ymmärretyiksi niissä, tarvittaessa tulkkauksen avulla tai muilla asianmukaisilla keinoilla.

14 artikla

1. Alkuperäiskansoilla on oikeus perustaa omia koulujärjestelmiä ja -laitoksia, jotka antavat opetusta niiden omilla kielillä niiden kulttuurisiin opetus- ja oppimismenetelmiin soveltuvalla tavalla, sekä oikeus ohjata niitä.

2. Alkuperäiskansoihin kuuluvilla yksilöillä, erityisesti lapsilla, on oikeus saada kyseisen valtion koulutusta sen kaikilla tasoilla ja kaikissa muodoissa ilman syrjintää.

3. Valtiot toteuttavat yhdessä alkuperäiskansojen kanssa tehokkaat toimet, jot-

ta alkuperäiskansoihin kuuluvat yksilöt, erityisesti lapset, myös niiden yhteisöjen ulkopuolella elävät lapset, voivat saada oman kulttuurinsa opetusta ja omakielistä opetusta mahdollisuuksien mukaan.

15 artikla

1. Alkuperäiskansoilla on oikeus kulttuurinsa, perinteidensä, historiansa ja pyrkimystensä arvostukseen ja moninaisuuteen, joiden on asianmukaisesti kuvastuttava koulutuksessa ja julkisessa viestinnässä.

2. Valtiot toteuttavat kyseisten alkuperäiskansojen kanssa neuvotellen ja yhteistyössä toimien tehokkaat toimet, joilla torjutaan ennakkoluuloja, poistetaan syrjintää ja edistetään suvaitsevuuutta, yhteisymmärrystä ja hyviä suhteita alkuperäiskansojen ja kaikkien muiden yhteiskuntaryhmien kesken.

16 artikla

1. Alkuperäiskansoilla on oikeus perustaa omia, omakielisiä viestimiä ja käyttää muiden kuin alkuperäiskansojen viestimien kaikkia muotoja ilman syrjintää.

2. Valtiot toteuttavat tehokkaat toimet, joilla varmistetaan, että niiden omistamat viestimet kuvastavat asianmukaisesti alkuperäiskansojen kulttuurista moninaisuutta. Valtiot kehottavat yksityisomisteisia viestimiä kuvastamaan asianmukaisesti alkuperäiskansojen kulttuurista moninaisuutta, sanotun kuitenkin rajoittamatta täyden sananvapauden varmistamista.

17 artikla

1. Alkuperäiskansoilla ja niihin kuuluvilla yksilöillä on oikeus nauttia täysimääräisesti kaikkia sovellettavassa kansainvälisessä ja kansallisessa työoikeudessa vahvistettuja oikeuksia.

2. Valtiot toteuttavat alkuperäiskansojen kanssa neuvotellen ja yhteistyössä toimien erityistoimet, joilla suojellaan alkuperäiskansojen lapsia taloudelliselta hyväksikäytöltä ja työltä, joka voi olla lapselle vaarallista tai häiritä hänen koulutustaan tai haitata lapsen terveyttä tai ruumiillista, henkistä, hengellistä, moraalista tai sosiaalista kehitystä, ottaen huomioon näiden lasten erityinen haavoittuvuus ja koulutuksen merkitys heidän voimaantumiseleen.

3. Alkuperäiskansoihin kuuluvilla yksilöillä on oikeus siihen, ettei heihin sovelleta syrjiviä työehtoja ja -olosuhteita, muun muassa palvelussuhteen tai palkkauksen ehtoja.

18 artikla

Alkuperäiskansoilla on oikeus osallistua omien toimintaperiaatteidensa mukaisesti valittujen edustajiensa kautta päätök-

sentekoon asioissa, jotka voivat vaikuttaa näiden kansojen oikeuksiin, sekä oikeus ylläpitää ja kehittää omia päätöksentekolimmiään.

19 artikla

Valtiot neuvottelevat vilpittömässä mielessä ja toimivat yhteistyössä kyseisten alkuperäiskansojen kanssa näiden omien edustuselinten kautta saadakseen niiden vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen ennen kuin valtiot hyväksyvät ja panevat täytäntöön lainsäädännöllisiä tai hallinnollisia toimia, jotka voivat vaikuttaa alkuperäiskansoihin.

20 artikla

1. Alkuperäiskansoilla on oikeus ylläpitää ja kehittää poliittisia, taloudellisia ja sosiaalisia järjestelmiään tai instituutioitaan, käyttää turvallisesti omia toimeentulo- ja kehityskeinojaan sekä harjoittaa vapaasti

kaikkea perinteistä toimintaansa ja muuta taloudellista toimintaansa.

2. Alkuperäiskansat, joilta on riistetty niiden elinkeinot ja toimeentulo- ja kehityskeinot, ovat oikeutettuja asianmukaiseen ja oikeudenmukaiseen hyvitykseen.

21 artikla

1. Alkuperäiskansoilla on syrjimätön oikeus taloudellisten ja sosiaalisten olojensa parantamiseen muun muassa koulutuksen, työllisyyden, ammatillisen koulutuksen ja uudelleen koulutuksen, asumisen, puhtaanapidon, terveyden ja sosiaaliturvan aloilla.

2. Valtiot toteuttavat tehokkaat toimet ja tarvittaessa erityistoimet, joilla varmistetaan alkuperäiskansojen taloudellisten ja sosiaalisten olojen jatkuva parantaminen. Erityistä huomiota on kiinnitettävä alkuperäiskansoihin kuuluvien vanhusten, naisten, nuorten, lasten ja vammaisten

henkilöiden oikeuksiin ja erityistarpeisiin.

22 artikla

1. Tätä julistusta täytäntöön pantaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota alkuperäiskansojen vanhusten, naisten, nuorten, lasten ja vammaisten henkilöiden oikeuksiin ja erityistarpeisiin.

2. Valtiot toteuttavat yhdessä alkuperäiskansojen kanssa toimet, joilla varmistetaan, että alkuperäiskansojen naiset ja lapset nauttivat täysimääräisesti suojelua ja takeita kaikenlaista väkivaltaa ja syrjintää vastaan.

23 artikla

Alkuperäiskansoilla on oikeus määrätä ja kehittää ensisijaisia tavoitteita ja strategioita, jotka koskevat niiden kehitysoikeuden käyttöä. Alkuperäiskansoilla on erityisesti oikeus osallistua aktiivisesti niihin vaikuttavien terveydenhuolto- ja asun-

to-ohjelmien sekä muiden taloudellisten ja sosiaalisten ohjelmien kehittämiseen ja niistä päättämiseen sekä oikeus mahdollisuuksien mukaan hallinnoida näitä ohjelmia omien toimielintensä kautta.

24 artikla

1. Alkuperäiskansoilla on oikeus harjoittaa perinteistä lääkintäänsä ja ylläpitää terveydenhoitokäytäntöjään, mukaan lukien elintärkeiden lääkintään käytettävien kasvien, eläinten ja mineraalien säilyttäminen. Alkuperäiskansoihin kuuluvilla yksilöillä on myös syrjimätön oikeus saada kaikkia sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluja.

2. Alkuperäiskansoihin kuuluvilla yksilöillä on yhtäläinen oikeus korkeimpaan saavutettavissa olevaan ruumiillisen ja henkisen terveyden tasoon. Valtiot toteuttavat tarvittavat toimet, joilla pyritään saavuttamaan asteittain tämän oikeuden täysi-

määräinen toteutuminen.

25 artikla

Alkuperäiskansoilla on oikeus ylläpitää ja vahvistaa tunnusomaista hengellistä suhdettaan perinteisesti omistamiinsa tai muutoin hallussaan pitämiinsä ja käyttämiinsä maihin, alueisiin, vesistöihin, rannikkomeriin ja muihin luonnonvaroihin sekä säilyttää tähän liittyvät vastuunsa tuleville sukupolville.

26 artikla

1. Alkuperäiskansoilla on oikeus perinteisesti omistamiinsa, hallussaan pitämiinsä tai muutoin käyttämiinsä tai hankkimiinsa maihin, alueisiin ja luonnonvaroihin.

2. Alkuperäiskansoilla on oikeus omistaa, käyttää, kehittää ja hallita niitä maita, alueita ja luonnonvaroja, jotka ovat niiden hallussa perinteisen omistuksen tai muun perinteisen hallussapidon tai käytön pe-

rusteella tai jotka ne ovat muutoin hankineet.

3. Valtiot tunnustavat nämä maat, alueet ja luonnonvarat laissa ja suojelevat niitä lailla. Tässä tunnustamisessa on asianmukaisesti kunnioitettava kyseisten alkupe-
räiskansojen tapoja, perinteitä ja maan-
hallintajärjestelmiä.

27 artikla

Valtiot perustavat ja panevat täytäntöön yhdessä asianomaisten alkuperäiskansojen kanssa oikeudenmukaisen, riippumattoman, puolueettoman, avoimen ja läpinäkyvän sekä alkuperäiskansojen lait, perinteet, tavat ja maanhallintajärjestelmät asianmukaisesti tunnustavan menettelyn tunnustaakseen ja ratkaistakseen alkuperäiskansojen oikeudet, jotka koskevat niiden maita, alueita ja luonnonvaroja, mukaan lukien niiden perinteisesti omittamat tai muutoin hallussaan pitämät tai

käyttämät maat, alueet ja luonnonvarat. Alkuperäiskansoilla on oltava oikeus osallistua tähän menettelyyn.

28 artikla

1. Alkuperäiskansoilla on oikeus hyvitykseen tavalla, joka voi sisältää muun muassa palauttamisen, tai jos palauttaminen ei ole mahdollista, asianmukaiseen, oikeudenmukaiseen ja kohtuulliseen korvaukseen perinteisesti omistamistaan tai muutoin hallussa pitämistään tai käyttämistään maista, alueista ja luonnonvaroista, jotka on tuomittu menetetyiksi tai takavarikoitu, otettu haltuun tai vallattu tai joita on käytetty tai vahingoitettu ilman näiden kansojen vapaata ja tietoon perustuvaa ennakkosuostumusta.

2. Jollei kyseisten kansojen kanssa vapaasti muuta sovita, korvaus suoritetaan laadultaan, kooltaan ja oikeudelliselta asemaltaan vastaavina maina, alueina ja luon-

nonvaroina tai rahallisena korvauksena tai muuna asianmukaisena hyvityksenä.

29 artikla

1. Alkuperäiskansoilla on oikeus säilyttää ja suojella ympäristöä sekä maidensa tai alueidensa ja luonnonvarojensa tuotantokykyä. Valtiot ottavat käyttöön ja panevat täytäntöön alkuperäiskansoille tätä säilyttämistä ja suojelua varten tarkoitettuja avustusohjelmia ilman syrjintää.

2. Valtiot toteuttavat tehokkaat toimet varmistaa, ettei alkuperäiskansojen maille tai alueille varastoida eikä loppusijoiteta vaarallisia aineita ilman niiden vapaata ja tietoon perustuvaa ennakkosuostumusta.

3. Valtiot toteuttavat myös tehokkaat toimet varmistaa tarvittaessa, että alkuperäiskansojen terveyden seuraamiseen, ylläpitämiseen ja palauttamiseen tarkoitettujen ohjelmien, jotka vaarallisten aineiden

vaikutuksille altistuvat kansat kehittävät ja toteuttavat, pannaan asianmukaisesti täytäntöön.

30 artikla

1. Alkuperäiskansojen mailla tai alueilla ei saa harjoittaa sotilaallista toimintaa, ellei se ole perusteltua asiaan liittyvän yleisen edun vuoksi, ellei siitä ole muutoin vapaasti sovittu kyseisten alkuperäiskansojen kanssa tai elleivät nämä ole sitä pyytäneet.

2. Valtiot neuvottelevat tehokkaasti kyseisten alkuperäiskansojen kanssa asianmukaisin menettelyin ja erityisesti näiden kansojen edustuselinten kautta ennen niiden maiden tai alueiden käyttämistä sotilaalliseen toimintaan.

31 artikla

1. Alkuperäiskansoilla on oikeus ylläpitää, hallita, suojella ja kehittää kulttuuri-

perintöään, perinnetietoaan ja perinteisiä kulttuuri-ilmaisujaan sekä tieteesä, teknologiansa ja kulttuuriensa eri ilmenemismuotoja, mukaan lukien inhimilliset ja geneettiset voimavarat, siemenet, lääkkeet, tieto eläinten ja kasvien ominaisuuksista, suullinen perinne, kirjallisuus, muotoilut, urheilu sekä perinteiset pelit ja leikit sekä kuvataiteet ja esittävät taiteet. Niillä on myös oikeus ylläpitää, hallita, suojella ja kehittää tähän kulttuuriperintöön, perinnetietoon ja perinteisiin kulttuuri-ilmaisuihinsa liittyvää henkistä omaisuuttaan.

2. Valtiot toteuttavat yhdessä alkuperäiskansojen kanssa tehokkaat toimet, joilla tunnustetaan näiden oikeuksien käyttö ja suojellaan sitä.

32 artikla

1. Alkuperäiskansoilla on oikeus määrätä ja kehittää ensisijaisia tavoitteita ja strategioita maidensa tai alueidensa ja muiden

luonnonvarojensa kehittämistä tai käyttöä varten.

2. Valtiot neuvottelevat vilpittömässä mielessä ja toimivat yhteistyössä kyseisten alkuperäiskansojen kanssa näiden omien edustuselinten kautta saadakseen niiden vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen ennen kuin valtiot hyväksyvät hankkeita, jotka vaikuttavat alkuperäiskansojen maihin tai alueisiin ja muihin luonnonvaroihin, erityisesti kehitettäessä, käytettäessä tai hyödynnettäessä mineraali- tai vesivaroja tai muita luonnonvaroja.

3. Valtiot tarjoavat tehokkaat järjestelmät, joiden avulla hyvitetään asianmukaisesti ja oikeudenmukaisesti edellä mainittu toiminta, ja niiden on toteutettava asianmukaiset toimet, joilla lievennetään ympäristöön kohdistuvia, taloudellisia, sosiaalisia, sivistyksellisiä ja hengellisiä haittavaikutuksia.

33 artikla

1. Alkuperäiskansoilla on oikeus määrätä omasta identiteetistään tai jäsenyydestään tapojensa ja perinteidensä mukaisesti. Tämä ei heikennä alkuperäiskansoihin kuuluvien yksilöiden oikeutta saada asuinvaltioidensa kansalaisuus.

2. Alkuperäiskansoilla on oikeus määrätä toimielintensä rakenteet ja valita niiden jäsenet omia menettelyjään noudattaen.

34 artikla

Alkuperäiskansoilla on oikeus edistää, kehittää ja ylläpitää toimielintensä rakenteita sekä tunnusomaisia tapojaan, hengellisyyttään, perinteitään, menettelyjään ja käytäntöjään sekä mahdollisia oikeusjärjestelmiään tai -tapojaan kansainvälisten ihmisoikeusnormien mukaisesti.

35 artikla

Alkuperäiskansoilla on oikeus määrätä nii-

hin kuuluvien yksilöiden velvollisuuksista yhteisöjään kohtaan.

36 artikla

1. Alkuperäiskansoilla, erityisesti kansainvälisten rajojen jakamalla kansoilla, on oikeus ylläpitää ja kehittää rajat ylittäviä yhteyksiä, suhteita ja yhteistyötä, mukaan lukien hengellinen, sivistyksellinen, poliittinen, taloudellinen ja sosiaalinen toiminta, sekä niihin kuuluvien yksilöiden että muiden kansojen kanssa.

2. Valtiot toteuttavat alkuperäiskansojen kanssa neuvotellen ja yhteistyössä toimien tehokkaat toimet, joilla helpotetaan tämän oikeuden käyttämistä ja varmistetaan sen toteutuminen.

37 artikla

1. Alkuperäiskansoilla on oikeus siihen, että niiden asianomaisten valtioiden tai näiden seuraajavaltioiden kanssa tekemät

sopimukset ja muut rakentavat järjestelyt tunnustetaan, niitä noudatetaan ja ne saatetaan voimaan, sekä siihen, että valtiot kunnioittavat ja noudattavat näitä sopimuksia ja muita rakentavia järjestelyjä.

2. Minkään tässä julistuksessa ei voida tulkita vähentävän tai kumoavan alkuperäiskansojen oikeuksia, joista on määrätty sopimuksilla ja muilla rakentavilla järjestelyillä.

38 artikla

Valtiot toteuttavat alkuperäiskansojen kanssa neuvotellen ja yhteistyössä toimien asianmukaiset toimet, mukaan lukien lainsäädäntötoimet, tämän julistuksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

39 artikla

Alkuperäiskansoilla on oikeus saada valtioilta ja kansainvälisen yhteistyön kautta taloudellista ja teknistä apua, jotta ne voi-

vat nauttia tähän julistukseen sisältyviä oikeuksia.

40 artikla

Alkuperäiskansoilla on oikeus asianmukaisiin ja oikeudenmukaisiin menettelyihin, joissa ratkaistaan niiden konfliktit ja riidat valtioiden tai muiden osapuolten kanssa, oikeus saada asiaa koskeva päätös viipymättä ja oikeus tehokkaisuuteen oikeus-
suojakeinoihin kaikkia yksilöllisten ja kollektiivisten oikeuksiensa loukkauksia vastaan. Tällaisessa päätöksessä on otettava asianmukaisesti huomioon kyseisten alkuperäiskansojen tavat, perinteet, säännöt ja oikeusjärjestelmät sekä kansainväliset ihmisoikeudet.

41 artikla

Yhdistyneiden Kansakuntien järjestelmän elinten ja erityisjärjestöjen sekä muiden hallitustenvälisten järjestöjen on osaltaan

edistettävä tämän julistuksen täysimääräistä toteutumista muun muassa järjestämällä rahoitusyhteistyötä ja teknistä apua. On otettava käyttöön keinoja, joilla varmistetaan alkuperäiskansojen osallistuminen niihin vaikuttaviin asioihin.

42 artikla

Yhdistyneet Kansakunnat, sen elimet, mukaan lukien alkuperäiskansojen asioita käsittelevä pysyvä foorumi, sekä erityisjärjestöt, myös maatasolla, ja jäsenvaltiot edistävät tämän julistuksen

kunnioittamista ja täysimääräistä soveltamista sekä seuraavat tämän julistuksen vaikuttavuutta.

43 artikla

Tässä julistuksessa tunnustetut oikeudet muodostavat maailman alkuperäiskansojen säilymisen, arvon ja hyvinvoinnin turvaamiseksi tarvittavan vähimmäistason.

44 artikla

Kaikki tässä julistuksessa tunnustetut oikeudet ja vapaudet taataan alkuperäiskansoihin kuuluville miehille ja naisille yhdenvertaisesti.

45 artikla

Minkään tässä julistuksessa ei saa tulkita rajoittavan tai lakkauttavan alkuperäiskansojen nykyisiä tai mahdollisia tulevia oikeuksia.

46 artikla

1. Minkään tässä julistuksessa ei saa tulkita merkitsevän minkään valtion, kansan, ryhmän tai henkilön oikeutta osallistua toimintaan tai suorittaa tekoa, joka on Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan vastainen, eikä tulkita sallivan toimintaa, joka kokonaan tai osittain hajottaisi täysivaltainen ja itsenäisten valtioiden alueellisen eheyden tai poliittisen yhtenäisyyden

tai heikentäisi niitä, eikä kannustavan tällaiseen toimintaan.

2. Käytettäessä tässä julistuksessa ilmaisia oikeuksia on kunnioitettava kaikkien ihmisoikeuksia ja perusvapauksia. Tässä julistuksessa ilmaistujen oikeuksien käyttämiseen saa kohdistaa ainoastaan lailla säädettyjä rajoituksia kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisesti. Näiden rajoitusten on oltava syrjimättömiä ja ehdottoman välttämättömiä ainoastaan sen varmistamiseksi, että muiden oikeudet ja vapaudet tunnustetaan ja niitä kunnioitetaan asianmukaisesti ja että demokraattisen yhteiskunnan oikeudet ja pakottavimmat vaatimukset täyttyvät.

3. Tätä julistusta on tulkittava noudattaen oikeudenmukaisuuden, kansanvallan, ihmisoikeuksien kunnioittamisen, tasa-arvon, yhdenvertaisuuden, hyvän hallinnon ja vilpittömän mielen periaatteita.

Ovttastuvvan
našuvnnaid
eamialb-
motvuoigat-
vuodaid
julggáštus

Dievasčoahkkin, mii

doaibmá Ovttastuvvan Našuvnnaid vuodđogirjji ulbmiliid ja vuodđojurdagiid mielde ja vearihis dáhtuin daid geatnegasvuodaid ollašuttimii, maid stáhtat leat váldán badjelasaset vuodđogirjji olis,

nanne, ahte eamiálbmogat leat ovttaveardásaččat eará álbmogiiguin, ja mii seammás dovddasta buot álbmogiid vuoigatvuoda leat sierraláganat, atnit iežaset sierraláganin, ja gudnejahttojuvvot dakkárin,

nanne maiddá dan, ahte buot álbmogat buktet oasis máilmmi álbmogiid ja kultuvraid mánggabealatvuhtii ja riggodahkii, mii lea olmmošoga oktasaš árbi,

nanne dasa lassin dan, ahte buot oahpat, politihkat ja vuogádagat, mat vuodđuduvvet soames álbmogiid ja oktagas olbmuid stuořit árvui sin čearddalaš duogáža geažil dahje nállái, oskkoldahkii, etnalašvuhtii dahje kultuvrii guoski earuhusaid geažil dahje ovddidit dákkár jurdaga, leat rasistta-

laččat, diedálaččat boastut, juridihkalaččat fámuheamit, morálalaččat hilgunveara ja sosiálalaččat eahpevuoigalaččat,

odđasis nanne dan ahte eamiálbmogat eai galggašii vuoigatvuodaideaset geavahettiin vealahuvvot mänge láhkái,

lea fuolastuvvan das ahte eamiálbmogat leat gillán historjjálaš boasttuvuođain, earret earáid boadusin sin koloniseremis ja sin eatnamiid, guovlluid ja luondduriggodagaid rihpamis ja dan láhkái sin leat eastadan geavaheamis erenoamážit sin vuoigatvuoda ovdánit iežaset dárbbuid ja deatuid mielde,

dovddasta hohpolaš dárbbu gudnejahttit ja ovddidit eamiálbmogiid lunddolaš vuoigatvuodaid mat vuodđduvvet sin politihkalaš, ekonomalaš ja sosiála ráhkadusaide ja sin kultuvrraide, vuoiŋŋalaš árbevieruide, historjái ja filosofijjaid, erenoamážit sin vuoigatvuodaid eatnamiiddáseaset, guovlluidasaset ja luondduriggodagaidasaset,

dovddasta maiddái hohpolaš dárbbu gud-

nejahttit ja ovddidit eamiálbmogiid daid vuoigatvuodaid, mat leat nannejuvvon iešguđet stáhtaiguin dahkkon soahpamušaiiguin, šiehtadusaiguin ja eará huksejeddji ordnemiiguin,

atná buorrin dan dili, ahte eamiálbmogat organiserejit iežaset sin politihkalaš, ekonomalaš, sosiála ja

kultuvrralaš ahtanuššama várás vai loahpahit buotlágán vealaheami ja soardima gos dal ain dáhpáhuvaš,

osku dasa, ahte hálddašemiin gárggiidahttimiid, mat váikkuhit sidjiide, sin eatnamiid-da, guovlluide ja luondduriggodagaide, eamiálbmogat sáhttet doalahit ja nanusmahttit iežaset institušuvnnaid, kultuvrraid ja árbevieruid, ja ovddidit iežaset gárggiideami sin figgamušaid ja dárbbuid mielde,

dovddasta dan, ahte eamiálbmogiid dieđuid, kultuvrraid ja árbevirolaš geavadiid gudnejahttin lea dehálaš oassin suvdilis ja dássebealát ovdáneamis ja doarvái buorre

birashálddašeamis,

deattuha dan, ahte eamiálbmogiid eatna-
miid ja guovlluid demilitariseremis lea de-
hálaš mearkašupmi ráffái, ekonomalaš ja
sosiála gárggiideapmái ja ovddideapmái, ja
máilmmi nášuvnnaid ja álbmogiid gaskasaš
áddehallamii ja ustitlaš gaskavuodaide,

dovddasta erenoamážit eamiálbmotbear-
rašiid ja -servodagaid vuoigatvuoda bisuhit
juogaduvvon vástu mánáideaset bajásgeassi-
mis, oahpaheamis, skuvlejumis ja buresbir-
gejumis máná vuoigatvuodaid mielde,

oaivvilda, ahte daidda vuoigatvuodaide, mat
leat nannejuvvon soahpamušain, šiehtadu-
sain ja eará huksejeddji ordnemiin stáhtaid
ja eamiálbmogiid gaskkas, čatnasit muhtin
oktavuodain riikkaidgaskasaš mearkašup-
mi, beroštupmi, vástu ja iešvuoha,

oaivvilda maiddá dan, ahte soahpamušat,
šiehtadusat ja eará huksejeddji ordnemat,
ja daid ovddastan gaskavuodát leat vuodđun
eamiálbmogiid ja stáhtaid gaskasaš nanus-

mahtton guoibmáivuhtii,

dovddasta, ahte Ovtastuvvan Našuvnnaid
vuodđogirji, riikkaidgaskasaš konvenšuv-
dna ekonomalaš, sosiálalaš ja kultuvrralaš
vuoigatvuodaid birra ja riikkaidgaskasaš
konvenšuvdna siviila ja politihkalaš vuoigat-
vuodaid birra ja maiddá Vienna julggaštus
ja doaibmaplána nannejit buot álbmogiid
iešmearridanvuoigatvuoda vudolaš meark-
kašumi, man vuoigatvuoda vuodul sii ieža
friddja mearridit iežaset politihkalaš sajáda-
ga ja friddja jodihit sin ekonomalaš, sosiála
ja kultuvrralaš gárggiideami,

atná mielas, ahte ii miige dán julggaštusas
galggašii adnot dasa ahte biehttalit ovttage
álbmogis dan iešmearridanvuoigatvuoda,
mii čadahuvvo álbmotrievtti mielde,

osku dasa, ahte eamiálbmogiid vuoigat-
vuodaid dovddasteapmi dán julggaštusas
buorida harmonalaš ovttasbargogaskavuo-
daid stáhta ja eamiálbmogiid gaskkas, mat
vuodđuduvvet vuoiggalašvuoda, demokrati-

ja, olmmošvuoigatvuodaid gudnejahttima, vealakeahthesvuoda ja vearihis dáhtu vuodđojurdagiidda,

movttiidahtta stáhtaid čuovvut ja beaktilit ollašuhttit buot daid geatnegasvuodaid mat riikkaidgaskasaš áššebáhpáriid mielde gusket eamiálbmogiidda, erenoamážit daid mat gullet olmmošvuoigatvuodaide, ja dahkat dán ráđđálagaid ja ovttasbargus guoskevaš álbmogiiguin,

deattuha, ahte Ovtastuvvan Našuvnnain lea dehálaš ja bistevas doaimma eamiálbmogiid vuoigatvuodaid gárggiidahttimis ja suodjaleamis,

jáhkka, ahte dát julggaštus lea odđa dehálaš lávki ovddosguvlui eamiálbmogiid vuoigatvuodaid ja friddjavuodaid dovddasteamis, ovddideamis ja suodjaleamis, ja dehálaš doaimmaid ovddideamis Ovtastuvvan Našuvnnaid vuogádagas dán suorggis,

dovddasta ja odđasis nanne, ahte eamiál-

bmogiid oktagas olbmui lea alma vealaheami haga vuoigatvuohta visot olmmošvuoigatvuodaide, mat leat dovddastuvvon álbmotrievttis, ja ahte eamiálbmogiin leat kollektiiva vuoigatvuodát, mat leat vealtameahtumat sin leahkimii, buresbirgejupmái ja sin ollislaš gárggiideapmái álbmogin, *dovddasta*, ahte eamiálbmogiid dilit molsašuddet guovllus guvlui ja riikkas riikii, ja ahte nášuvnnalaš ja guovlulaš iešlágiid ja mánggalágán historjjálaš ja kultuvrralaš duogážiid mearkašumi berre váldit vuhtii, *allaáiggálaččat cealká* čuovvovaš Ovtastuvvan Našuvnnaid eamiálbmotvuoigatvuodaid julggaštusa ulbmilstandárdan, masa berre figgat guoibmáivuoda ja goappeš beali gudnejahttima vuoingain:

Artihkal 1

Eamiálbmogiin lea, joavkun ja oktagas olmmožin, vuoigatvuohta ollásit návddašit visot olmmošvuoigatvuodaid ja vuodđofriddjavuodaid dakkárin go dat leat dovddastuvvon Ovttastuvvan Našuvnnaid vuodđogirjiis, olmmošvuoigatvuodaid oppamáilmmálaš julggaštusas ja olmmošvuoigatvuodaide guoski álbmotrievttis.

Artihkal 2

Eamiálbmogat ja daid oktagas olbmot leat friddja ja ovttaveardásaččat eará álbmogiid ja olbmuid ektui ja sis lea vuoigatvuodaidea-set geavahettiin vuoigatvuohta leat buotlágan vealaheami haga, erenoamážit dakkár vealaheami mii vuodđuduvvá sin eamiálbmotduogázii dahje -identitehtii.

Artihkal 3

Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta iešmearrideapmái. Dán vuoigatvuoda vuodul sii

mearridit friddja iežaset politihkalaš sajáda-ga ja ovddidit friddja iežaset ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš gárggiideami.

Artihkal 4

Iešmearridanvuoigatvuoda hárbjehttiin eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta autonomiijai dahje iešráđdemii áššiin mat gusket sin siskkáldas dahje báikkálaš áššiide, nugo maiddái sin autonomalaš doaimmaid ruhtadanvugiide.

Artihkal 5

Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta doalahit ja nannet sin sierra politihkalaš, vuoigatvuodalaš, ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš institušuvnnaid, seammás go sii sealluhit iežaset vuoigatvuodaid oassálastit dievaslaččat, juos sii nu válljejit, riikka politihkalaš, ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš eallimii.

Artihkal 6

Eamiálbmogiid juohke oktagas olbmos lea vuoigatvuohta riikkavulošvuhtii.

Artihkal 7

1. Eamiálbmogiid oktagas olbmos lea vuoigatvuohta eallimii, rumašlaš ja silolaš guoskatmeahttuvuhtii, friddjavuhtii ja persovnnalaš oadjebasvuhtii.

2. Eamiálbmogiin lea kollektiiva vuoigatvuohta eallit friddjavuođas, ráfis ja oadjebasat sierra álbmogin ja sii eai galgga vásihit álbmotgoddimiid dahje eará veahkaválddi, masa gullá maiddái mánáid sirdin bákkuin sin joavkkus nuppi jovkui.

Artihkal 8

1. Eamiálbmogiin ja daid oktagas olbmuiin lea vuoigatvuohta dasa, ahte sii eai assimile-rejuvvo bákkuin iige sin kultuvra billistuvvo.

2. Stáhtat galget fállat beaktilis skihkáldusaid, mat estet ja njulgejit:

(a) buot doaimmaid, maid ulbmilin dahje boadusin lea sin guoskatmeahttuvuođa rivven sierra álbmogin, dahje sin kultuvrralaš árvvuid dahje etnalaš identitehta rivven;

(b) buot doaimmaid, maid ulbmilin dahje boadusin lea sin eatnamiid, guovlluid dahje luondduriggodagaid rivven;

(c) buotlágán olbmuid bággosirdima, man ulbmilin dahje boadusin lea sin ovttage vuoigatvuođa rihkkun dahje geahnohuhttin;

(d) buotlágán bággoassimilerema dahje -integrerema;

(e) buotlágán propagánda, man ulbmilin lea ovddidit nállevealaheami dahje etnikkalaš vealaheami sin vuostá, dahje oalgguhit dasa.

Artihkal 9

Eamiálbmogiin ja daid oktagas olbmuiin lea vuoigatvuohta gullat eamiálbmotservodahkii dahje – šuvdnii, guoskevaš servodaga dahje nášuvnna árbevieruid ja vugiid mielde. Dákkár vuoigatvuođa geavaheapmi ii

galgga dagahit mangelágán vealaheami.

Artihkal 10

Eamiálbmogiid ii galgga bákuin sirdit eret sin eatnamiin ja guovlluin. Sirdiieami ii galgga čadahit almmá ahte guoskevaš eamiálbmogat leat ožžon vuđolaš dieđu sirdiieami sivaidd birra ja leat dasa bákku haga ovddalgihtii miehtan, ja ovdalگو lea sohppojuvvon vuoiggalaš ja govttolaš buhtadusa birra ja, goas vejolaš, vejolašvuodain máhecat guvlui.

Artihkal 11

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta hárbjehit ja ealáskahttit sin kultuvrralaš árbevieruid ja dábiid. Dása gullá vuoigatvuohta doalahit, suodjalit ja gárggiidahttit dološ, dálá ja boahhtevaš kultuvrralaš albmanemiid, nugo arkeologalaš ja historjjálaš báikkiid, gálvvuid, málliid, seremoniijaid, teknologiijaid, govva- ja lávdedáidaga ja girjjálašvuoda.

2. Stáhtat galget fuolahit njulgemiid dakkár beaktillis skihkáldusaiguin maidda sáhttet gullat máheameamit ja mat dahkkojit ovttaráđiidd eamiálbmogiiguin ja mat gusket sin kultuvrralaš, vuoiglašdujiid, oskkoldatlaš ja vuoigjalaš opmodahkii mii lea váldon sis eret almmá ahte sii leat ožžon vuđolaš dieđu dan birra ja leat dasa bákku haga ovddalgihtii miehtan, dahje rihkkumiin sin lágaid, árbevieruid ja dábiid.

Artihkal 12

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta ovdanbuktit, hárbjehit, ovddidit ja oahpahit sin vuoigjalaš ja oskkoldatlaš árbevieruid, dábiid ja meanuid; vuoigatvuohta doalahit, suodjalit ja beassat atnit ráfis sin oskkoldatlaš ja kultuvrralaš báikkiid; vuoigatvuohta geavahit sin bassi áđaid ja mearridit daidd geavaheamis; ja vuoigatvuohta sin máttuid liikkaid ja bázahusaid máheheapmái ruovtuoluotta.

2. Stáhtat galget geahččalit guoskevaš eamiálbmogiiguin ovttasrádiid ovddiduvvon vuoiggalaš, rabas ja beaktilis skihkádusai-
guin dahkat vejolažžan beasu daid bassi ádaide ja máttuid liikkaide ja bázahusaide mat leat stáhtaid hálddus, ja/dahje dahkat vejolažžan daid máhcaheami.

Artihkal 13

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta ealáskahttit, geavahit, gággiidahttit ja sirdit boahhtevaš sohka buolvvaide sin historjjáid, gielaid, njálmmálaš árbevieruid, filosofijaid, čállinvugiid ja girjjálašvuođa ja meroštallat ja bisuhit sin servodat-, báike- ja olbmona-
maid.

2. Stáhtat galget bidjat johtui beaktilis doaimmaid dáhkidan dihte ahte dát vuoigatvuohta lea suodjaluvvon ja dáhkidan dihte ahte eamiálbmogat sáhttet ipmirdit politihkalaš, rievttálaš ja hálldahuslaš proseassaid, ja ahte sii ipmirduvvojit dain, dárbbu mielde

dulkoma vehkiin dahje eará heivvolaš vugiid bokte.

Artihkal 14

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta vuodudit ja hálddašit iežaset oahpahušvuođaga-
gaid ja -ásahusaide mat fáallet oahpahuša sin iežaset gillii, vugiiguin mat heivejit sin kultuvrralaš oahpahuš- ja oahppanvugiide.

2. Eamiálbmogiid oktagas olbmui, erenoamážit mánáin, lea vealaheami haga vuoigatvuohta oahpahušsii visot dásiin ja hámiin mat stáhtas leat.

3. Stáhtat galget ovttasrádiid eamiálbmogiiguin bidjat johtui beaktilis doaimmaid dan várás ahte eamiálbmogiid oktagas olbmot, erenoamážit mánát, maddái sii guđet ássat servodagaideaset olggobealde, fidnešedje vejolašvuođaid mielde oahpahuša iežaset kultuvrras ja iežaset gillii.

Artihkal 15

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta sin kultuvrraid, árbevieruid, historjjáid ja figgamušaid árvui ja mánggabealatvuhtii, mat galget heivvolaččat boahit ovdán oahpahusas ja almmolaš diehtjuohkimis.

2. Stáhtat galget ráddálagaid ja ovttasbargus gullelaš eamiálbmogiiguin bidjat johtui beaktilis doaimmaid hehtten dihte ovdagáttuid, duššindahkan dihte vealaheami ja ovddidan dihte utnolašvuoda, ipmárdusa ja buriid gaskavuodaid eamiálbmogiid ja servodaga buot eará osiid gaskkas.

Artihkal 16

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta vuodđudit iežaset mediaid iežaset gielaide ja geavahit earáid go eamiálbmogiid mediaid buot hámiid almmá vealaheami haga.

2. Stáhtat galget bidjat johtui beaktilis doaimmaid sihkkarastin dihte ahte stáhtalaš mediat áššáigullevaččat čalmmustahttet

eamiálbmogiid kultuvrralaš mánggabealatvuoda. Stáhtat galget, sátnefriddjavuoda dáhkeideami soarddekeahttá, movttiidahttit priváhta media albmáláhkái čalmmustahttit eamiálbmogiid kultuvrralaš mánggabealatvuoda.

Artihkal 17

1. Eamiálbmogiin ja daid oktagas olbmuin lea vuoigatvuohta návddašit ollislaččat buot daid vuoigatvuodaid mat leat ásahuvvon riikkaidgaskasaš ja sisriikkalaš bargodiliide guoskevaš gustojeaddji lágain.

2. Stáhtat galget ráddálagaid ja ovttasbargus eamiálbmogiiguin bidjat johtui erenomas doaimmaid suodjalan dihte eamiálbmotmánáid ekonomalaš ávkkástallamis ja dahkamis makkárga barggu mii soaitá leat várálaš dahje mii soaitá ráddjet máná oahpahusa, dahje vahágahttit máná dearvašvuoda dahje su rumašlaš, silolaš, vuoigŋalaš, morálalaš dahje sosiála ovdáneami,

válddedettiin vuhtii sin erenoamáš hearki-
vuođa ja oahpahusa dehálašvuođa mánáid
ahtanuššamis.

3. Eamiálbmogiid oktagas olbmui lea vuoi-
gatvuolta leat vásitkeahttá mangelágan vea-
laheaddji bargodiliid ja -eavttuid, nugo bál-
valus- ja bálkæavttuid.

Artihkal 18

Eamiálbmogiin lea vuoigatvuolta oassálas-
tit mearrádusaid dahkamii áššiin mat sáht-
tet čuoheat sin vuoigatvuoltaide, daid ovd-
dasteddjiid bokte maid sii ieža leat válljen
gaskaneaset iežaset meannudanvugiid miel-
de, ja sis lea maiddá vuoigatvuolta doalahit
ja gárggiidahttit iežaset mearrideaddji eami-
álbmotásahusaid.

Artihkal 19

Stáhtat galget ráddádallat ja ovttasbargat
vearihis dáhtuin guoskevaš eamiálbmogiin
sin iežaset

ovddasteaddji ásašusaid bokte oažžun dihte
ovddalgihtii sin miehtama, mii vuođđuduv-
vá vuđolaš dieđuide ja lea dahkkon bákku
haga, ovdal go mearridit ja ollašuhttet lágaid
dahje hálddahaslaš doaimmaid mat sáhttet
čuoheat sidjiide.

Artihkal 20

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuolta doalahit
ja gárggiidahttit sin politihkalaš, ekono-
malaš ja sosiála vuogádagaid ja ásašusaid,
oadjebasat návddašit iežaset eallinvuođu
ja gárggiidanvuodu, ja friddja váldit oasi
buot sin árbevirolaš dahje eará ekonomalaš
doaimmaide.

2. Eamiálbmogiin geain leat rivvejuvvon sin
eallinvuođu ja gárggiidanvuoddu lea vuoi-
gatvuolta vuoiggalaš ja govttolaš buhtadus-
sii.

Artihkal 21

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuolta vea-

laheami haga buoridit iežaset ekonomalaš ja sosiála diliid, earret earáid oahpahuš-, bargo-, fidnooahpahuš- ja ođđasisoahpahuš-, ássan-, buhtisvuođa-, dearvvašvuođa- ja sosiáladorvosurggiin.

2. Stáhtat galget bidjat johtui beaktilis doaimmaid ja, goas heivvolaš, earenomáš doaimmaid dáhkidan dihte sin ekonomalaš ja sosiála diliid bistevas buorideami. Erenomážit galgá váldit vuhtii eamiálbmogiid boarrásiid, nissoniid, nuoraid, mánáid ja lápmásiid vuoigatvuodaid ja sierra dárbbuid.

Artihkal 22

1. Dán julggaštusa ollašuhdetettiin galgá erenomážit váldit vuhtii eamiálbmogiid boarrásiid, nissoniid, nuoraid, mánáid ja lápmásiid vuoigatvuodaid ja sierra dárbbuid.

2. Stáhtat galget ovttasrádiid eamiálbmogiiguin bidjat johtui doaimmaid dáhkidan dihte ahte eamiálbmogiid nissonat ja mánát ožžot ollislaš suodjaleami ja dáhkádusaid buotlá-

gán veahkaválddi ja vealaheami vuostá.

Artihkal 23

Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta mearridit ja ovddidit vuoruhemiid ja strategijaid maid bokte sii geavahit iežaset vuoigatvuođa ovdáneapmái. Erenomážit lea eamiálbmogiin vuoigatvuohta aktiivvalaččat leat mielde ovddideamen ja mearrideamen daid dearvvašvuođa, ássama ja eará ekonomalaš ja sosiála prográmmaid mat čuhcet sidjiide ja, nu guhkás go vejolaš, hálddašit dákkár prográmmaid iežaset ášahusaid bokte.

Artihkal 24

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta sin iežaset árbevirolaš dálkasiidda ja doalahit iežaset dearvvasvuodavuogádagaid, dasa gullet sin dehálaš dálkkodanšattuid, -elliid ja -minerálaid vurkkodeapmi. Eamiálbmogiid oktagas olbmui lea maiddá vuoigatvuohta, almmá mange vealaheami haga, fidnet buot

sosiála- ja dearvvašvuodabálvalusaid.

2. Eamiálbmogiid oktagas olbmui lea dás-sálas vuoigatvuohta buoremus dási rumašlaš ja vuoiglaš dearvvašvuhtii mii lea olámuttus. Stáhtat galget čadáhít dárbbášlaš doaimmaid maid ulbmilin lea juksat dán vuoigatvuođa ollislaš ollašuttima dadistaga.

Artihkal 25

Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta doalahit ja nanusmahttit sin mihtilmas vuoiglaš oktavuođaid daiguin sin eatnamiiguin, guovlluiguin, čáziiguin, riddoguovlluiguin ja eará luondduriggodagaiguin maid sii árbevirolaččat leat oamastan dahje muđui ásaiduhtán ja geavahan, ja áimmahuššat sin geatnegasvuodaid boahttevaš buolvvaide dán oktavuođas.

Artihkal 26

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta daidda eatnamiidda, guovlluide ja luondduriggoda-

gaide maid sii árbevirolaččat leat oamastan, ásaiduhtán dahje muđui geavahan dahje háhkan.

2. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta oamastit, geavahit, gárggiidahttit ja stivret daid eatnamiid, guovlluid ja luondduriggodagaid maid sii háldejit árbevirolaš oamasteami vuodul dahje eará árbevirolaš hálddašeami dahje geavaheami vuodul, nugo maddái daid maid sii muđui leat háhkan.

3. Stáhtat galget addit lágalaš dovddasteami ja suoji dáidda eatnamiidda, guovlluide ja luondduriggodagaide. Dákkár dovddasteami galgá dahkat gudnejahttimiin dohkálaččat guoskevaš eamiálbmogiid dábiid, árbevieruid ja eananhálddašanvuogádagaid.

Artihkal 27

Stáhtat galget ovttasrádiid guoskevaš eamiálbmogiiguin vuodđudit ja ollašuttit vuoiglaš, sorjjasmeahtun, bealátkeattes, rabas

ja čadačuovgi proseassa mii dohkálaččat dovddasta eamiálbmogiid lágaid, árbevieruid, dábiid ja eananhálddašanvuogádagaid, dovddastan ja nannen dihte eamiálbmogiid vuoigatvuodaid mat čatnasit sin eatnamiidda, guovlluide ja luondduriggodagaide, oktan daiguin maid sii árbevirolaččat leat oamastan dahje muđui ásaiduhtán dahje geavahan. Eamiálbmogiin galgá leat vuoigatvuolta oassálastit dán prossesii.

Artihkal 28

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuolta njulgemii vugiiguin maidda sáhtá gullat máhcaheapmi dahje, juos dat ii leat vejolaš, vuoiggalaš ja govttolaš buhtadus daid eatnamiid, guovlluid ja luondduriggodagaid ovdas maid sii árbevirolaččat leat oamastan dahje muđui ásaiduhtán dahje geavahan ja mat leat konfiskerejuvvon, váldon eret, váldon háldui, geavahuvvon dahje vahágahttojuvvon almmá sin ovddalgihtii miehtama

haga, mii lea vuodđuduvvan vuđolaš dieđuide ja lea dahkkon bákku haga.

2. Juos guoskevaš álbmogiiguin ii leat bákku haga nuppeláhkái sohppojuvvon, galgá buhtadus leat dakkár eanan, guovlun ja luondduriggodahkan mat leat ovttaveardásaččat šlájaset, viidodagaset ja rievttálaš sajádagaset dáfos, dahje ruđalaš buhtadussan dahje eará heivvolaš njulgemín.

Artihkal 29

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuolta seailuhit ja suodjalit birra ja sin eatnamiid dahje guovlluid ja luondduriggodagaid buvttadannávcca. Stáhtat galget vuodđudit ja ollašuhttit doarjjaprográmmaid eamiálbmogiid váras dákkár seailuheapmái ja suodjaleapmái, almmá vealaheami haga.

2. Stáhtat galget bidjat johtui beaktilis doaimmaid mat dáhkidit ahte makkárge váralaš ávdnasiid vurkkodeapmi dahje loahp-

pavurken ii dahkko eamiálbmogiid eatnamiin dahje guovlluin almmá sin ovddalgihtii miehtama haga, mii lea vuodđuduvvan vuđolaš dieđuide ja lea dahkkon bákku haga.

3. Stáhtat galget maiddáid bidjat johtui beaktilis doaimmaid mat dáhkidit, dárbbu mielde, ahte eamiálbmogiid dearvasvuoda vákšuma, doalaheami ja máhcaheami prográmmat, maid leat ovddidan ja ollašuttán álbmogat geaidda dákkár ávdnasat leat čuočan, ollašuttuojuvvojit áššáigullevaččat.

Artihkal 30

1. Soahteveaga doaimmaid ii galgga čadahit eamiálbmogiid eatnamiin ja guovlluin, earret juos daid vuoigadahtta mearkkašahtti almmolaš deattu dahje juos dan birra lea bákku haga sohppojuvvon guoskevaš eamiálbmogiiguin dahje sii leat dan bivdán.

2. Stáhtat galget beaktilit ráđđádallat guoskevaš eamiálbmogiiguin áššáigullevaš

meannudanvugiiguin ja earenomážit sin ovddasteaddji ásahusaiguin, ovdal go geavahišgohtet sin eatnamiid dahje guovlluid soahteveaga doaimmaide.

Artihkal 31

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta doalahit, stivret, suodjalit ja ovddidit kultuvrralaš árbbiset, árbedieđuset ja árbevirolaš kultuvrralaš olggosbuktimiid, nugo maiddáid sin diehtagiid, teknologijaid ja kultuvrraid ovdanbuktimiid, oktan olmmošlaš ja genehtalaš resurssaiguin, siepmaniiguin, dálkasiiguin, dieđuiguin elliid ja šattuid iešvuodain, njálmmálaš árbevieruiguin, girjjálašvuodain, hábmemiin, faláštallamiiguin ja árbevirolaš stoahkamiiguin ja govva- ja lávdedáidagiiguin. Sis lea maiddáid vuoigatvuohta doalahit, stivret, suodjalit ja ovddidit sin vuoignalaš opmodaga dakkár kultuvrralaš árbbi, árbedieđu ja árbevirolaš kultuvrralaš olggosbuktimiid hárrái.

2. Ovttasrádiid eamiálbmogiiguin stáhtat galget bidjat johtui beaktilis doaimmaid dovddastan ja suodjalan dihte dáid vuoigatvuodaid geavaheami.

Artihkal 32

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuolta mearridit ja ovddidit sin eatnamiid dahje guovlluid ja eará luondduriggodagaid gárggiid dahttima ja geavahusa vuoruhemiid ja strategijaid.

2. Stáhtat galget ráddádallat ja ovttasbargat vearihis dáhtuin guoskevaš eamiálbmogiiguin sin iežaset ovddasteaddji ášahusaid bokte, oazžun dihte sin miehtama, mii vuodđuduvvá vuđolaš dieđuide ja lea dahkkon bákku haga, ovdal go dohkkehuvvo makkárge prošeakta, mii čuohcá sin eatnamiidda dahje guovlluide ja eará luondduriggodagaide, erenomážit sin minerála-, čáhce- dahje eará luondduriggodagaid gárggiidahttima, geavaheami dahje ávkkástallama oktavuodas.

3. Stáhtat galget fuolahit beaktilis skikháldusaid buot dakkár doaimmaid vuoiggalaš ja govttolaš njulgemii, ja dat galget bidjat johtui heivvolaš doaimmaid láivudan dihte daid vahátlaš biraslaš, ekonomalaš, sosiállaš, kultuvrralaš ja vuoingalaš váikkuhusaid.

Artihkal 33

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuolta mearridit iežaset identitehta dahje lahttovuoda iežaset dábiid ja árbevieruid mielde. Dát ii gáržžit eamiálbmogiid oktagas olbmuid vuoigatvuoda fidnet riikkalahttovuoda dan riikkas gos sii orrot.

2. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuolta mearridit iežaset ášahusaid ráhkadusaid ja válljet daid lahtuid iežaset meannudanvugiid mielde.

Artihkal 34

Eamiálbmogiin lea vuoigatvuolta ovddidit, gárggiidahttit ja doalahit iežaset ášahus-

hámádagaid ja sidjiide mihtilmas vieruid, vuoigŋalašvuoda, árbevieruid, meannudanvugiid, vuogádagaid ja, juos dakkárat leat, riektevuogádagaid dahje -vieruid, riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuodaid standárdaid mielde.

Artihkal 35

Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta mearridit makkár geatnegasvuodat oktagas olbmuin leat sin servodagaid hárrái.

Artihkal 36

1. Eamiálbmogiin, erenoamážit sis geaid riikkaidgaskasaš riikkaráját juhket máŋgga oassái, lea vuoigatvuohta bisuhit ja ovddidit oktavuodaid, gaskavuodaid ja ovttasbarggu iežaset lahtuiguin ja eará olbmuiguin rájiid rastá, daidda gullet maiddáí vuoigŋalaš, kultuvrralaš, politihkalaš ja sosiála ulbmilis dahkkon doaimmat.

2. Stáhtat galget ráddálagaid ja ovttasbarg-

gus eamiálbmogiiguin bidjat johtui beaktilis doaimmaid álkidahttin dihte dán vuoigatvuoða geavaheami ja dáhkidan dihte dan ollašuttima.

Artihkal 37

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta ahte soahpamušat, šiehtadusat ja eará huksejeddji ordnemat, mat leat dahkkon stáhtaiguin dahje daid maŋisboahttiiguin, dovddastuvvojit, čuvvojuvvojit ja ollašuttojuvvojit ja ahte stáhtat dollet ja gudnejahttet dakkár soahpamušaid, šiehtadusaid ja eará huksejeddji ordnemiid.

2. Miige dan julggaštusas ii galgga dulkojuvot nu ahte dat láivuda dahje duššindahká eamiálbmogiid vuoigatvuodaid mat eamiálbmogiin leat soahpamušaid, šiehtadusaid ja eará huksejeddji ordnemiid bokte.

Artihkal 38

Stáhtat galget ráddálagaid ja ovttasbarggus eamiálbmogiiguin bidjat johtui heivvolaš doaimmaid, oktan láhkaásahandoaimmaiguin, juksan dihte dán julggaštusa mihtto-meriid.

Artihkal 39

Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta oažžut rudalaš ja teknihkalaš veahki stáhtain ja riikkaidgaskasaš ovttasbarggu bokte dán julggaštusas oaivilduvvon vuoigatvuođaid návddašeami várás.

Artihkal 40

Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta vuoig-
galaš ja govttolaš meannudemiide, main
čovdojuvvojit sin giččut ja riiddut stáhtai-
guin ja eará oasehasaiguin, vuoigatvuohta
fidnet ášši čovdojumái dakkavide ja vuoi-
gatvuohta beaktilis riektedoarjalemiide sin

oktagaslaš ja kollektiiva vuoigatvuođaid
buotlágan rihkkumiid vuostá. Dákkár čov-
dojumis galgá dohkálaččat váldit vuhtii
guoskevaš eamiálbmogiid dábiid, árbevie-
ruid, njuolggadusaid ja riektevuogádagaid
ja riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuođaid.

Artihkal 41

Ovtastuvvan Našuvnnaid vuogádaga or-
gánat ja sierraorganisašuvnnat ja eará ráđ-
dehusaidgaskasaš organisašuvnnat galget
veahkehit dán julggaštusa mearrádusaid
ollislaš ollašuhhtima earret earáid ekonom-
alaš ovttasbarggu ja teknihkalaš veahki johtui
bidjama bokte. Galgá váldit atnui vugiid mat
dáhkidit eamiálbmogiid oassálastima áššii-
de mat čuhcet sidjiide.

Artihkal 42

Ovtastuvvan Našuvnnat, dan orgánat, ok-
tan Eamiálbmotáššiid bissovaš forumiin,
ja sierraorganisašuvnnat, oktan riikkaid

dásiin, ja stáhtat galget ovddidit dán julggaštusa mearrádusaid gudnejahttima ja ollislaš geavaheami ja čuovvut dán julggaštusa doaimama ja beaktilvuoda.

Artihkal 43

Dán julggaštusas dovddastuvvon vuoigatvuodát ráhkadit vuolimus dási standárddaid máilmmi eamiálbmogiid ceavzimii, árvui ja buresbirgejupmái.

Artihkal 44

Visot dán julggaštusas dovddastuvvon vuoigatvuodát ja friddjavuodát dáhkiduvvojit ovttavewardásaččat eamiálbmogiid dievdduide ja nissonolbmuide.

Artihkal 45

Ii miige dán julggaštusas galgga dulkojuvvot geahpedit dahje heaittihit daid vuoigatvuodaid mat eamiálbmogiin leat odne, dahje maid sii boahhteáiggis soitet fidnet.

Artihkal 46

1. Ii miige dán julggaštusas galgga dulkojuvvot buktit mielddis ovttage stáhtii, álbmogii, jovkui dahje oktagas olbmui makkárga vuoigatvuoda váldit oasi mange doibmii dahje doaimmahit mange dagu mii rihkku Ovtastuvvan Našuvnnaid vuodđogirjji dahje dulkojuvvot addit lobi dahje giktalit makkárga doibmii mii cuvkešii dahje geahnohuhtášii, ollislaččat dahje oasil, iehčanas ja sorjjasmeahttun stáhtaid guovlolaš guoskatmeahttunvuoda dahje politihkalaš oktalašvuoda.

2. Dán julggaštusas ovdanbuktojuvvon vuoigatvuodaid geavaheamis galgá gudnejahttit buohkaid olmmošvuoigatvuodát ja vuodđofriddjavuodaid. Dán julggaštusas áсахuvvon vuoigatvuodaid geavaheapmái oččot čuohtat dušše lágain mearriduvvon gáržžideamit riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuodaid geatnegasvuodaid mielde. Buot dákkár gárž-

žideamit galget leat vealatkeahttá ja eandalii vealtameahttumat dušše dan ulbmilis ahte dáhkidit nuppiid vuoigatvuodaid ja friddjavuodaid dohkálaš dovddasteami ja gudnejahttima ja ahte deavdit demokrátalaš servodaga vuoiggalaš ja eanemus bággejeaddji gáibádusaid.

3. Dán julggaštusas ásahuvvon mearrádusaid galgá dulkot vuoiggalašvuoda, demokratiija, olmmošvuoigatvuodaid gudnejahttima, ovtaveardásašvuoda, vealatkeahtesvuoda, buori hálddašeami ja vearihis dáhtu vuodđojurdagiid mielde.

Yleis- sopimus nro 169

Itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansat (1989)

Voimaantulopäivä 5.9.1991.

Suomi ei ole ratifoinut yleissopimusta.

Hallituksen esitys 306/1990.

I Yleiset periaatteet

I artikla

1. Tämä yleissopimus koskee

- a) niitä itsenäisissä maissa eläviä heimokansoja, jotka eroavat selvästi maan muista väestöryhmistä sosiaalisten, kulttuuristen ja taloudellisten olojensa puolesta ja joiden asema määräytyy kokonaan tai osittain niiden omien tapojen tai perinteiden tai erityislainsäädännön mukaan;
- b) niitä itsenäisissä maissa eläviä kansoja, joita pidetään alkuasukkaina, koska he polveutuvat väestöstä, joka maan valloituksen tai asuttamisen tai nykyisten val-

tionrajojen muodostumisen aikaan asui maassa tai sillä maantieteellisellä alueella, johon maa kuuluu, ja jotka oikeudellisesta asemastaan riippumatta ovat säilyttäneet kokonaan tai osittain omat sosiaaliset, taloudelliset, kulttuuriset ja poliittiset instituutionsa.

2. Määriteltäessä ryhmät, joihin tämän yleissopimuksen määräyksiä sovelletaan, on olennaisena perusteena pidettävä sitä, että kansa itse pitää itseänsä alkuperäis- tai heimokansana.

3. Tässä yleissopimuksessa käytettävää ilmausta "kansat" ei ole tulkittava siten, että sillä olisi vaikutuksia niihin oikeuksiin, joita tähän ilmaisuun saattaa liittyä kansainvälisen oikeuden mukaan.

2 artikla

1. Hallituksille kuuluu vastuu kysymyksessä olevien kansojen oikeuksia puolustavien ja heidän koskemattomuutensa takaa-

vien yhteensovitettujen ja järjestelmällisten toimien kehittämisestä yhteistyössä näiden kansojen kanssa.

2. Näihin toimiin tulee sisältyä hankkeita, joiden avulla

a) näiden kansojen jäsenille varmistetaan pääsy yhdenvertaisesti osallisiksi maan lainsäädännön muille väestöryhmille myöntämistä oikeuksista ja mahdollisuuksista;

b) edistetään näiden kansojen sosiaalisten, taloudellisten ja kulttuuristen oikeuksien täysimääräistä toteutumista kunnioittaen niiden sosiaalista ja kulttuuri-identiteettiä, niiden tapoja, perinteitä ja instituutioita;

c) autetaan näiden kansojen jäseniä kaivattamaan alkuperäisväestön ja muun väestön välillä mahdollisesti vallitsevia sosiaalis-taloudellisia eroja mainittujen kansojen pyrkimysten ja elintapojen kanssa yhteensopivilla tavoilla.

3 artikla

1. Alkuperäis- ja heimokansojen tulee voida nauttia täysimääräisesti ihmisoikeuksista ja perusvapauksista ilman rajoituksia ja syrjintää. Tämän sopimuksen määräyksiä sovelletaan tasapuolisesti mainittujen kansojen mies- ja naispuolisiin jäseniin.

2. Näiden kansojen ihmisoikeuksia ja perusvapauksia, mukaan lukien tässä yleis-sopimuksessa mainitut oikeudet, ei saa loukata minkäänlaisin voima- tai pakko-keinoin.

4 artikla

1. Mainittujen kansojen jäsenten, instituutioiden, omaisuuden, työvoiman, kulttuurin ja ympäristön suojelemiseksi on tarvittaessa ryhdyttävä erityistoimenpiteisiin.

2. Tällaiset erityistoimenpiteet eivät saa olla näiden kansojen vapaasti ilmaisemien toiveiden vastaisia.

3. Tällaiset erityistoimenpiteet eivät saa

myöskään estää yleisten kansalaisoikeuksien toteutumista ilman syrjintää.

5 artikla

Sovellettaessa tämän yleissopimuksen määräyksiä

- a) on tunnustettava ja suojattava näiden kansojen sosiaaliset, kulttuuriset, uskonnolliset ja henkiset arvot ja tavat sekä otettava asianmukaisesti huomioon näitä kansoja ryhminä ja yksilöinä kohtaavien ongelmien luonne;
- b) on kunnioitettava näiden kansojen arvojen, tapojen ja instituutioiden loukkamattomuutta;
- c) on yhteistyössä näiden kansojen kanssa luotava toimintaohjelmia lieventämään niiden vaikeuksia kohdata uusia elin- ja työoloja.

6 artikla

1. Sovellettaessa tämän yleissopimuksen

määräyksiä hallitusten on

- a) neuvoteltava kyseisten kansojen kanssa asianmukaisella tavalla ja erityisesti näiden kansojen edustuselinten kautta aina, kun harkitaan lainsäädännöllisiä tai hallinnollisia toimenpiteitä, joilla voi olla näihin kansoihin välitön vaikutus;
- b) luotava näille kansoille vähintään samat mahdollisuudet kuin maan muille väestöryhmille osallistua vapaasti päätöksentekoon kaikilla tasoilla vaaleilla valituissa instituutioissa sekä hallinnollisissa ja muissa elimissä, jotka ovat vastuussa näitä kansoja koskevista toimintaperiaatteista ja -ohjelmista;
- c) luotava mahdollisuudet ja tarvittaessa taattava varat näiden kansojen omien instituutioiden ja aloitteiden täysimittaiselle kehittämiselle.

2. Tämän yleissopimuksen soveltamisen edellyttämät neuvottelut on käytävä vilpitt-

tömin mielin ja olosuhteisiin katsoen asianmukaisella tavalla pyrkimyksenä saavuttaa yhteisymmärrys tai hyväksyntä ehdotetuille toimenpiteille.

7 artikla

1. Kysymyksessä olevilla kansoilla on oltava oikeus itse päättää niiden elämään, uskomuksiin, instituutioihin ja henkiseen hyvinvointiin sekä niiden asuttamiin tai muutoin käyttämiin maihin vaikuttavien kehittämistoimien tärkeysjärjestyksestä sekä hallita mahdollisimman laajasti omaa taloudellista, sosiaalista ja kulttuurikehitystään. Lisäksi niiden on saatava osallistua sellaisten kansallisten ja alueellisten kehittämissuunnitelmien ja -ohjelmien laadintaan, toteutukseen ja arviointiin, jotka voivat suoraan koskea niitä.

2. Näiden kansojen kanssa yhteistyössä toteutettavalle kansojen elin- ja työolosuhteiden parantamiselle ja terveys- ja kou-

lutustason kohottamiselle on annettava etusija näiden kansojen asuttamien alueiden taloudellisen kehittämisen yleissuunnitelmassa. Samoin on näiden alueiden kehittämistä koskevat erityissuunnitelmat laadittava siten, että ne edistävät tällaisen päämäärän saavuttamista.

3. Hallitusten on varmistettava, että suunniteltujen kehitystoimenpiteiden mahdolliset sosiaaliset, henkiset sekä kulttuuri- ja ympäristövaikutukset tulevat tarvittaessa aina tutkituiksi yhteistyössä näiden kansojen kanssa. Näiden tutkimusten tuloksia on pidettävä tärkeimpinä perusteina toimenpiteiden toteuttamiselle.

4. Hallitusten on ryhdyttävä, yhteistyössä kysymyksessä olevien kansojen kanssa, toimiin niiden asuttamien alueiden ympäristön suojelemiseksi.

8 artikla

1. Sovellettaessa kansallista lainsäädäntöä

kysymyksessä oleviin kansoihin on niiden tavat tai tapaoikeus otettava asianmukaisesti huomioon.

2. Näillä kansoilla on oltava oikeus säilyttää omat tapansa ja instituutionsa elleivät ne ole ristiriidassa valtion lainsäädännön määrittelemien perusoikeuksien ja kansainvälisesti tunnustettujen ihmisoikeuksien kanssa. Tarpeen mukaan on luotava menettelytapoja tämän periaatteen soveltamisesta aiheutuvien ristiriitojen ratkaisemiseksi.

3. Tämän artiklan 1 ja 2 momentin soveltaminen ei saa estää näiden kansojen jäseniä käyttämästä maan kaikille kansalaisille kuuluvia oikeuksia eikä täyttämästä vastaavia velvollisuuksia.

9 artikla

1. Siinä määrin kuin kansallinen oikeusjärjestys ja kansainvälisesti tunnustetut ihmisoikeudet sen sallivat, on kunnioitetta-

va kysymyksessä olevien kansojen tavanomaisia menetelmiä käsiteltäessä näiden kansojen jäsenten tekemiä rikoksia.

2. Viranomaisten ja tuomioistuimien on otettava huomioon näiden kansojen rikosasioihin liittyvät tavat näitä asioita käsitellessään.

10 artikla

1. Määrättäessä yleisen lainsäädännön mukaisia rangaistuksia näiden kansojen jäsenille on heidän taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriin liittyvät erityispiirteensä otettava huomioon.

2. Muille rangaistusmuodoille kuin vapausrangaistuksille on annettava etusija.

11 artikla

Lukuun ottamatta laissa mainittuja kaikkia kansalaisia koskevia tapauksia, on lailisen rangaistuksen uhalla kiellettävä paikollisten, yhtä hyvin maksua vastaan kuin

ilmaiseksi suoritettavien, henkilökohtaisten palvelusten vaatiminen missään muodossa kysymyksessä olevien kansojen jäseniltä.

12 artikla

Kysymyksessä olevia kansoja on suojeltava heidän oikeuksiensa loukkaamiselta ja heillä on oltava mahdollisuus ryhtyä joko yksityisinä henkilöinä tai edustuselimien kautta oikeudellisiin toimiin näiden oikeuksien puolustamiseksi. On ryhdyttävä toimiin sen varmistamiseksi, että näiden kansojen jäsenet kykenevät, tarvittaessa tulkitsemalla tai muita tehokkaita keinoja käyttäen, ymmärtämään oikeuskäsittelyn ja tulemaan siinä ymmärretyiksi.

II Maa

13 artikla

1. Sovellettaessa yleissopimuksen tämän osan määräyksiä hallitusten on kunnioi-

tettava sitä erityistä merkitystä, joka kysymyksessä olevien kansojen suhteella siihen maahan tai alueeseen, jolla he asuvat tai muuten käyttävät, on niiden kulttuurille ja henkisille arvoille, ja erityisesti tämän suhteen yhteisöllisiä näkökohtia.

2. Ilmaisulla 'maa' tarkoitetaan artikloissa 15 ja 16 myös alueita, jotka sisältävät koko sen ympäristön, jossa kysymyksessä olevat kansat asuvat tai jota he muuten käyttävät.

14 artikla

1. Kyseisille kansoille on tunnustettava omistus- ja hallintaoikeus niihin maihin, joilla ne perinteisesti asuvat. Soveltuvissa tapauksissa on lisäksi turvattava asianmukaisilla toimenpiteillä näiden kansojen oikeudet käyttää alueita, jotka eivät ole niiden yksinomaista asuinalueita, mutta joita ne ovat perinteisesti voineet käyttää toimeentulonsa hankkimista ja perinte-

siä toimiaan varten. Tässä suhteessa on kiinnitettävä erityistä huomiota paimentolaiskansojen ja kiertävien viljelijöiden tilanteeseen.

2. Hallitusten on tarpeellisin toimenpitein määriteltävä kysymyksessä olevien kansojen perinteisesti asuttamat maat ja taattava tehokas suoja niiden omistus- ja hallintaoikeudelle.

3. Kansalliseen oikeusjärjestykseen on sisällytettävä tarkoituksenmukainen menettely kysymyksessä olevien kansojen maahan liittyvien vaatimusten ratkaisemiseksi.

15 artikla

1. Kysymyksessä olevien kansojen oikeuksia maittensa luonnonvaroihin on erityisesti suojeltava. Näihin oikeuksiin sisältyy kansojen oikeus osallistua näiden luonnonvarojen käyttöön, hallintaan ja suojelemaan.

2. Tapauksissa, joissa valtio säilyttää omistusoikeuden mineraalivaroihin tai maanalaisiin luonnonvaroihin tai oikeudet muihin maahan liittyviin luonnonvaroihin, hallitusten on luotava tai ylläpidettävä menettelytapoja varmistukseksi, että mitään kysymyksessä olevien kansojen maahan kohdistuvaa tutkimus- tai hyödyntämishjelmaa ei aloiteta tai sitä koskevaa lupaa ei myönnetä, ennen kuin kansojen kanssa on neuvoteltu siitä, vaikuttaisiko ohjelma haitallisesti niiden etuihin ja missä määrin. Näiden kansojen on mahdollisuuksien mukaan päästävä osallisiksi tällaisten toimintojen tuottamasta hyödystä ja saatava oikeudenmukainen korvaus kaikesta vahingosta, jota tällainen toiminta voi niille aiheuttaa.

16 artikla

1. Jäljempänä tässä artiklassa mainittuja tapauksia lukuun ottamatta ei kysymyk-

sessä olevia kansoja saa siirtää pois maalta, jolla he asuvat.

2. Milloin näiden kansojen uudelleen-asuttaminen katsotaan välttämättömäksi poikkeusmenettelyksi, se voidaan suorittaa vain kansojen vapaalla ja tietoisella suostumuksella. Ellei suostumusta voida saada, uudelleen-asuttaminen voi tapahtua vain noudattaen kansallisen lainsäädännön määrittämiä asianmukaisia menettelytapoja, joihin kuuluvat soveltuviissa tapauksissa muun muassa julkiset kuulemiset, joissa näillä kansoilla tulee olla mahdollisuus tehokkaaseen edustukseen.

3. Mikäli mahdollista, näille kansoille on taattava oikeus palata perinteisille mailleen heti, kun uudelleen-asuttamiseen johdaneita syitä ei enää ole.

4. Mikäli sopimuksin tai, jos sopimusta ei ole solmittu, asianmukaisia menettelytapoja noudattaen on todettu, ettei palaa-

minen ole mahdollista, kansoille on kaikissa mahdollisissa tapauksissa annettava laadullisesti ja oikeudellisesti vähintään samanarvoista maata kuin niillä aikaisemmin oli asuttavanaan. Maan on riitettävä turvaamaan kansojen senhetkiset tarpeet ja vastaiset kehitysmahdollisuudet. Mikäli kansat haluavat mieluummin korvauksen rahana tai tavarana, se on suoritettava riittävien takuin.

5. Tällä tavoin siirretyille henkilöille on annettava täysi korvaus siirron aiheuttamista menetyksistä tai vahingoista.

17 artikla

1. Maahan liittyvien oikeuksien siirrossa kysymyksessä olevien kansojen jäsenten kesken on näiden kansojen vakiintuneita menettelytapoja kunnioitettava.

2. Kysymyksessä olevien kansojen kanssa on neuvoteltava aina, kun käsitellään niiden kelpoisuutta luovuttaa maitaan tai

muulla tavoin siirtää oikeuksiaan maahan oman yhteisönsä ulkopuolisille.

3. Näihin kansoihin kuulumattomia henkilöitä on estettävä käyttämästä hyväkseen kansojen tapoja tai niiden jäsenten lain-
tuntemuksen puutetta hankkiakseen siten itselleen näille kuuluvien maiden omistus-, hallinta- ja käyttöoikeuden.

18 artikla

Laissa on määrättävä riittävät rangaistukset oikeudettomasta kysymyksessä olevien kansojen maille tunkeutumisesta ja niiden luvattomasta käytöstä. Hallitusten on ryhdyttävä toimiin tällaisten rikkomusten estämiseksi.

19 artikla

Kansallisissa maatalousohjelmissä kysymyksessä oleville kansoille on varmistettava samanlainen kohtelu kuin muille väestönsille sikäli kuin on kysymyksessä

a) lisämään hankkiminen näille kansoille silloin, kun käytettävissä oleva maa-ala ei riitä turvaamaan niille tavanomaista toimeentuloa tai kattamaan niiden mahdollisen väestönkasvun aiheuttamaa maantarvetta;

b) tarvittavien varojen myöntäminen näiden kansojen omistuksessa ennestään olevien maiden parantamista varten.

III Työhönotto ja työehdot

20 artikla

1. Hallitusten on kansallisen lainsäädännön puitteissa ja yhteistyössä kyseisten kansojen kanssa ryhdyttävä erityistoimiin suojellakseen tehokkaasti näihin kansoihin kuuluvia työntekijöitä työhönoton ja työehtojen suhteen sikäli kuin työntekijöitä yleensä koskevat lait eivät suojele heitä tehokkaasti.

2. Hallitusten on parhaansa mukaan estet-

tävä kaikenlainen näihin kansoihin kuuluvien työntekijöiden ja muiden työntekijöiden välinen syrjintä, erityisesti mitä tulee

a) työnsaantiin, mukaan lukien ammattitaitoa vaativat työpaikat, sekä ylenemis- ja etenemismahdollisuuksiin;

b) samanarvoisesta työstä maksettavaan samaan palkkaan;

c) lääkintä- ja sosiaalihuoltoon, työturvallisuuteen ja työterveydenhuoltoon, kaikkiin sosiaaliturvaetuihin ja muihin työhön liittyviin etuihin sekä asunto-oloihin;

d) yhdistymisvapauteen ja oikeuteen vapaasti osallistua kaikkeen lailliseen ammattiyhdistystoimintaan sekä oikeuteen tehdä työehtosopimuksia työnantajien tai työnantajajärjestöjen kanssa.

3. Mainittujen toimenpiteiden tulee myös varmistaa

a) että kyseisiin kansoihin kuuluvat työntekijät, mukaan lukien kausityöläiset, tilapäiset työntekijät ja siirtotyöläiset maata-

lous- ja muissa töissä sekä urakoitsijoiden palkkaamat työntekijät saavat osakseen saman kansallisen lain ja käytännön suoman suojan kuin muut saman alan työntekijät ja että he ovat täysin tietoisia työlainsäädännön mukaisista oikeuksistaan ja käytössään olevista oikeussuojakeinoista;

b) että näihin kansoihin kuuluvia työntekijöitä ei saateta terveyttä vaarantaviin työskentelyoloihin, erityisesti alttiiksi tuholaismyrkyille tai muille myrkyllisille aineille;

c) että näihin kansoihin kuuluvia työntekijöitä ei alisteta pakkovärväysjärjestelmiin, mukaan lukien kaikenlaatuinen pakkotyö velan maksamiseksi;

d) että näihin kansoihin kuuluville mies- ja naistyöntekijöille taataan tasa-arvoiset mahdollisuudet ja kohtelu työelämässä sekä suoja seksuaaliselta ahdistelulta työpaikalla.

4. Erityistä huomiota on kiinnitettävä riittävien työsuojelutarkastuspalveluiden ke-

hittämiseen alueilla, joilla kysymyksessä oleviin kansoihin kuuluvia työntekijöitä on työssä, jotta näin voidaan valvoa yleis-sopimuksen tämän osan määräysten nou-dattamista.

IV Ammattikoulutus, käsityöammatit ja maaseudun teollisuus

21 artikla

Kysymyksessä olevien kansojen jäsenillä tulee olla vähintään samat mahdollisuudet ammattikoulutukseen kuin muilla kansalaisilla.

22 artikla

1. Kysymyksessä olevien kansojen jäsen-ten vapaaehtoista osallistumista yleis-luontoisiin ammattikoulutusohjelmiin on edistettävä.

2. Milloin yleiset erityisammattikoulutus-ohjelmat eivät vastaa näiden kansojen jäsenten erityistarpeita, hallitusten on yh-

teistyössä näiden kansojen kanssa järjes-tettävä erityiskoulutusohjelmat ja - mah-dollisuudet.

3. Näiden erityiskoulutusohjelmien tulee perustua kansojen taloudellisiin, sosiaa-lisiin ja kulttuurioloihin sekä käytännön tarpeisiin. Kaikki mahdolliset tätä aluetta koskevat tutkimukset on suoritettava yh-teistyössä näiden kansojen kanssa, joiden kanssa on neuvoteltava tällaisten ohjelmi-en järjestämisestä ja toiminnasta. Mikäli mahdollista, kansojen tulee saada ottaa niin päätettyään enenevästi vastuuta täl-laisten erikoisohjelmien järjestämisestä ja toiminnasta.

23 artikla

1. Käsityöammatit, maaseudun ja pienyh-teisöjen teollisuus sekä luontaistalous ja perinteiset metsästys-, kalastus-, ansas-tus- ja keräilyelinkeinot tulee tunnustaa tärkeiksi tekijöiksi näiden kansojen kult-

tuurien tukemisessa ja niiden taloudellisessa riippumattomuudessa ja kehityksessä. Hallitusten on yhteistyössä kansojen kanssa ja aina kun se on mielekästä varmistettava, että näitä toimintoja vahvistetaan ja edistetään.

2. Kansojen pyynnöstä niille on mahdollisuuksien mukaan annettava asiaankuuluvaa teknistä ja taloudellista tukea ottaen huomioon kansojen perinteinen teknologia ja kulttuuripiirteet sekä kestävän ja tasapuolisen kehityksen tärkeys.

V Sosiaaliturva ja terveydenhuolto

24 artikla

Sosiaaliturvajärjestelmät on ulotettava enenevästi koskemaan kyseisiä kansoja ja niitä on sovellettava ilman minkäänlaista näihin kansoihin kohdistuvaa syrjintää.

25 artikla

1. Hallitusten tulee huolehtia riittävän terveydenhuollon järjestämisestä näille kansoille tai myönnettävä niille varoja, joiden avulla ne voivat itse kehittää ja tarjota tällaisia palveluita omalla vastuullaan ja omassa hallinnassaan. Tavoitteena on näiden kansojen fyysisen ja henkisen terveyden ylläpitäminen mahdollisimman hyvänä.

2. Terveydenhuollon tulee mahdollisuuksien mukaan olla yhdyskuntapohjaista. Palvelut on suunniteltava ja hallittava yhteistyössä kysymyksessä olevien kansojen kanssa ottaen huomioon niiden taloudelliset, maantieteelliset, sosiaaliset ja kulttuuriolot samoin kuin niiden perinteiset terveydenhuolto-, parannus- ja lääkintämenetelmät.

3. Terveydenhuoltojärjestelmässä on annettava etusija paikallisten terveystyönte-

kijöiden koulutukselle ja palkkaamiselle sekä keskityttävä perusterveydenhuoltoon pitäen kuitenkin yllä kiinteitä yhteyksiä muiden tasojen terveyspalveluihin.

4. Terveysdenhuollon tulee olla yhteensovitettu muiden maassa suoritettavien sosiaalisten, taloudellisten ja kulttuuritoimien kanssa.

VI Koulutus ja viestintävälineet

26 artikla

Kaikille kyseisten kansojen jäsenille on turvattava mahdollisuus saada koulutusta kaikilla tasoilla vähintään tasa-arvoisina maan muun väestön kanssa.

27 artikla

1. Kysymyksessä oleville kansoille tarkoitettut koulutusohjelmat ja -palvelut tulee kehittää ja toteuttaa yhteistyössä näiden kansojen kanssa, jotta mainitut ohjelmat

ja palvelut täyttäisivät niiden erityistarpeet, ja niihin on sisällytettävä näiden kansojen historia, tietämys ja teknologia, arvojärjestelmät sekä muut sosiaaliset, taloudelliset ja kulttuuripyrkimykset.

2. Asianomaisten viranomaisten on pidettävä huolta kansojen jäsenten koulutuksesta sekä osallistumisesta koulutusohjelmien suunnitteluun ja toteutukseen tarkoituksena antaa näille kansoille mahdollisuuksien mukaan enenevästi vastuuta näiden ohjelmien johtamisesta.

3. Lisäksi hallitusten on tunnustettava näiden kansojen oikeus luoda omia oppilaitoksiaan ja koulutusmahdollisuuksiaan edellyttäen, että tällaiset laitokset täyttävät asianomaisten viranomaisten yhteistyössä kysymyksessä olevien kansojen kanssa määrittelemät vähimmäisnormit. Tähän tarkoitukseen on myönnettävä asianmukaiset varat.

28 artikla

1. Kyseisiin kansoihin kuuluvat lapset on mahdollisuuksien mukaan opetettava lukemaan ja kirjoittamaan omaa äidinkieltään tai sitä kieltä jota ryhmä, johon he kuuluvat, yleisimmin käyttää. Ellei tämä ole käytännössä mahdollista, on asianomaisten viranomaisten neuvoteltava kansojen kanssa toimenpiteistä tämän tavoitteen saavuttamiseksi.

2. On huolehdittava riittävässä määrin siitä, että näillä kansoilla on mahdollisuus oppia sujuvasti käyttämään maan kansalliskieltä tai yhtä maan virallisista kielistä.

3. Kysymyksessä olevien kansojen omien kielten säilyttämiseksi ja niiden kehittymisen ja käytön edistämiseksi on ryhdyttävä toimiin.

29 artikla

Kyseisten kansojen jäsenille annettavan

opetuksen päämääränä on oltava sellaisten yleistietojen antaminen ja taitojen opettaminen lapsille, että nämä pystyvät toimimaan täydellisesti ja tasa-arvoisina sekä omissa yhteisöissään että kansallisella tasolla.

30 artikla

1. Hallitusten on ryhdyttävä kyseisten kansojen perinteisiin ja kulttuuriin sopiviin toimiin, jotta niille selvitettäisiin niiden oikeudet ja velvollisuudet, erityisesti mitä tulee työhön, taloudellisiin mahdollisuuksiin, koulutukseen ja terveydenhuoltoon, sosiaalihuoltoon ja tähän yleissopimukseen perustuviin oikeuksiin.

2. Tarvittaessa on turvaututtava kirjallisiin käännöksiin ja kansojen omilla kielillä tahtuvaan joukkotiedotukseen.

31 artikla

Maan kaikkia väestöryhmiä ja erityisesti

niitä, jotka lähinnä joutuvat kosketukseen kyseisten kansojen kanssa, tulee valistaa näiden ryhmien kyseisiä kansoja kohtaan mahdollisesti tuntemien ennakkoluulojen poistamiseksi. Tätä varten on pyrittävä varmistamaan, että historiankirjoissa ja muussa oppimateriaalissa annetaan tasa-puolinen, tarkka ja todenmukainen kuva näiden kansojen yhteisöistä ja kulttuureista.

VII Yhteydenpito ja yhteistyö rajojen yli

32 artikla

Hallitusten on ryhdyttävä tarkoituksenmukaiseen toimiiin, muun muassa solmimalla kansainvälisiä sopimuksia, helpottaakseen alkuperäis- ja heimokansojen yhteydenpitoa ja yhteistyötä rajojen yli, mukaan lukien taloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset, henkiset ja ympäristölliset toiminnot.

VIII Hallinto

33 artikla

1. Tässä yleissopimuksessa mainituista asioista vastaavan valtion viranomaisen on varmistettava, että kyseisiä kansoja koskevien ohjelmien hallinnoimiseksi on olemassa laitoksia, virastoja tai soveliaita toimielimiä, ja että niillä on riittävät voimavarat hoitaa asianmukaisesti niille annetut tehtävät.

2. Näihin ohjelmiin tulee sisältyä

- a) tämän yleissopimuksen määräysten edellyttämien toimenpiteiden suunnittelu, koordinointi, toteutus ja arviointi yhteistyössä kyseisten kansojen kanssa;
- b) lainsäädännöllisten ja muiden toimien ehdottaminen toimivaltaisille viranomaisille sekä suoritettujen toimien sovellutusten valvonta yhteistyössä näiden kansojen kanssa.

IX Yleiset määräykset

34 artikla

Tämän yleissopimuksen täytäntöönpanemiseksi tehtävien toimien laatu ja laajuus on ratkaistava joustavasti kunkin maan erityisolosuhteet huomioon ottaen.

35 artikla

Tämän yleissopimuksen määräyksien soveltaminen ei saa vaikuttaa haitallisesti kysymyksessä olevien kansojen niihin oikeuksiin ja etuihin, jotka perustuvat muihin yleissopimuksiin, suosituksiin, kansainvälisiin asiakirjoihin ja sopimukseen taikka kansallisiin lakeihin, päätöksiin, tapoihin tai sopimuksiin.

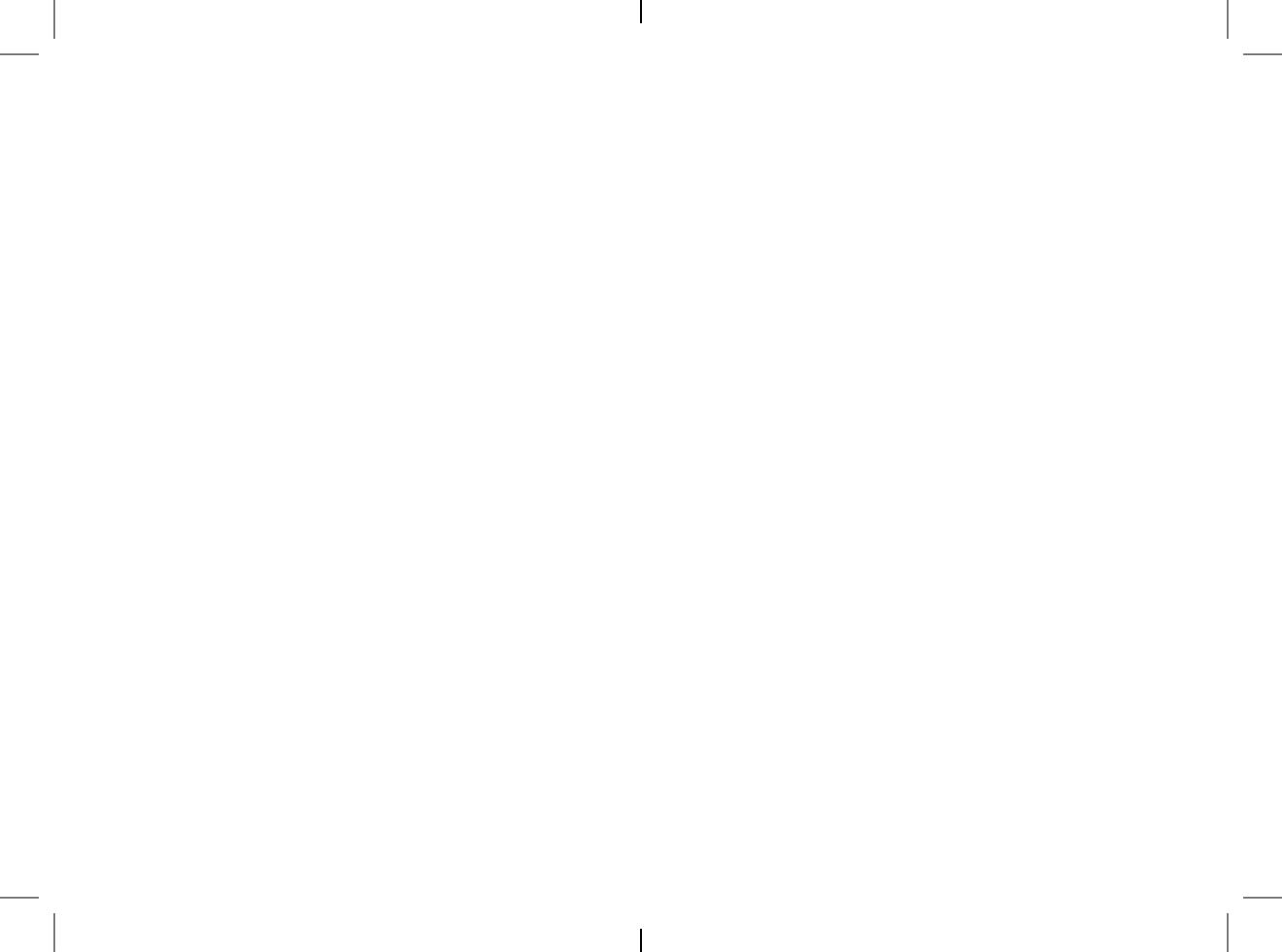
X Voimaantulomääräykset

36 artikla

Tämä yleissopimus korvaa alkuasukas- ja heimoasteella olevia väestöryhmiä koske-

van yleissopimuksen, 1957.

Suomen YK-liitto
Töölöntorinkatu 2 B
00260 Helsinki
tel. +358 9 231 50 500
www.ykliitto.fi
e-mail: toimisto@ykliitto.fi

SUOMEN
YK-LIIITTO

FINLANDS FN-FÖRBUND • UNA FINLAND